

Laillisuuskasvatusta poliisin tuella, poliisin tukena

Esimerkkinä salapoliisikerho Konneveden Istunmäellä

Anu Tervanen

11/2022

TIIVISTELMÄ

Anu Tervanen: Laillisuuskasvatusta poliisin tuella, poliisin tukena – Esimerkkinä salapoliisikerho Konneveden Istunmäellä

Opinnäytetyön muoto: Kehittämistyö

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaajat: Jari Hyyti, Satu Tiainen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Opinnäytetyössä käsitellään poliisin ennalta estävän toiminnan ja erityisesti laillisuuskasvatuksen haasteita muuttuneessa ja yhä muuttuvassa toimintaympäristössä sekä etsitään ratkaisuja näihin haasteisiin pohtimalla mahdollisuutta käyttää kolmannen ja neljännen sektorin toimijoita koordinoitusti poliisin apuna laillisuuskasvatuksessa.

Työssä pyritään tehtyjen tutkimusten ja kirjallisuuden avulla esittämään paitsi perusteluja sille, miksi poliisin pitäisi etsiä perinteisten toimintatapojensa rinnalle uusia tapoja toimia, niin myös perustelemaan milloin laillisuuskasvatus olisi syytä aloittaa, jotta sillä voitaisi olettaa olevan kauaskantoisia vaikutuksia lapsen ja nuoren elämässä.

Esimerkkinä työssä käytetään neljännen sektorin toimijaa, kansalaisaktiivi Markku Savolaista, joka pitää Konneveden Istunmäellä lasten salapoliisikerhoa. Kerhon tavoite tarjota lapsille hauskoja harrastehetkiä ja jännitystä leikin ja tehtävien muodossa sekä opettaa heille hyvä tapoja ja sellaisia asioita, jotka auttavat heitä pärjäämään elämässään. Kerhon kantavana ajatuksena on myönteisen poliisikuvan luominen ja Savolaisen halu olla omalla toiminnallaan tukemassa poliisia laillisuuskasvatustyössä.

Sivumäärä: 49

Tarkastuskuukausi ja vuosi: marraskuu 2022

Avainsanat: ennalta estävä työ, laillisuuskasvatus, kolmas sektori, neljäs sektori, osallisuus, salapoliisikerho

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 LAILLISUUSKASVATUS.....	7
2.1 Laillisuuskasvatus osana ennalta estävää poliisitoimintaa	7
2.2 Poliisin ennalta estävän toiminnan ja turvallisuusyhteistyön historia	7
2.3 Poliisin ennalta estävä toiminta ja laillisuuskasvatus Suomessa 2020-luvulla	8
2.4 Esimerkki poliisin ennalta estävästä toiminnasta Kanadan poliisissa 2020-luvulla	11
3 UUSIA NÄKÖKULMIA, TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET	12
3.1 Muutos haastaa poliisin	12
3.2 Voimavara-ajattelu.....	15
3.3 Kolmas ja neljäs sektori sekä kaupunkiaktivismi mukaan laillisuuskasvatukseen	15
3.3.1 Kolmas sektori	18
3.3.2 Neljäs sektori ja kaupunkiaktivismi	18
3.3.3 Kumppanuusajattelun hyödyntäminen poliisissa	19
4 LAILLISUUSKASVATUS – SATSAUS TULEVAISUUTEEN.....	21
4.1 Osallisuuden näkökulma.....	21
4.2 Lapsen kasvu ja kehitys.....	22
4.3 Laillisuuskasvatuksen oikea-aikaisuus suhteessa lapsen kehitykseen.....	23
4.4 Vapaa-ajan harrastusten merkitys lapsen kasvuun ja kehitykseen	26
5 SALAPOLIISIKERHO – ESIMERKKI KAUPUNKIAKTIIVISUUDESTA	28
5.1 Tarina ja mies salapoliisikerhon takana	28
5.2 Salapoliisikerhon toiminta pähkinänkuoressa	31
5.3 Savolaisen havaintoja ja ideoita kerhotoimintaan liittyen.....	35
6 AJATUKSIA LAILLISUUSKASVATUKSEN TULEVAISUUDESTA	36
6.1 Toimintaympäristön muutoksen vaikutukset poliisintyöhön ja vapaaehtoistoimintaan	36
6.2 Seniorikansalaiset ja opiskelijat tulevaisuuden laillisuuskasvattajina?.....	38
7 POHDINTA.....	39
LÄHTEET	42
LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Poliisilain 1 luvun 1 §:ssä määritellään poliisin tehtävät ja siellä lukee poliisille säädettyjen tehtävien; oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamisen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen sekä rikosten ennalta estämisen, paljastamisen, selvittämisen ja syyteharkintaan saattamisen lisäksi näin: ”*Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa...*”. Lisäksi poliisin voimassa olevassa, vuosien 2020–2024 strategiassa, yksi viidestä strategisesta tavoitteesta, on tehdä yhteistyötä ja viestiä aktiivisesti ja toinen; ennalta estää rikoksia ja häiriöitä (Poliisin strategia 2020–2024).

Keinoiksi, näiden tavoitteiden saavuttamiseen, on mainittu muun muassa yhteistyön vahvistaminen keskeisten sidosryhmien kesken sekä resurssien käyttäminen joustavasti ja painopisteen siirtäminen ennalta estävyyteen (Poliisin strategia 2020–2024). Poliisin strategian lisäksi sisäministeriö on julkaissut erillisen Poliisin ennalta estävän työn strategian (Enska) vuosille 2019–2023. Myös tässä erillisessä strategiassa mainitaan, että yhteistyö ja yhdessä tekeminen muiden viranomaisten, järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa on yksi ennalta estävän työn keskeinen voimavara (Sisäministeriö 2018, 13). Millä keinoilla, mitä tekemällä näihin tavoitteisiin konkreettisesti päästään, jotta ne eivät jää vain teksteiksi papereihin ja sanoiksi juhlapuheisiin?

Poliisin ennalta estävän työn strategiassa kerrotaan, mitä ennalta estävä työ tänä päivänä on sekä miten sitä tulee poliisilaitoksilla tehdä ja koordinoida. Kuitenkin kaikki mainitut työmuodot (moniammatilliset työmuodot Ankkuri ja Marak, paikallinen ongelmanratkaisu POR ja huolta aiheuttavat henkilöt HAH) ovat sellaisia, joilla pyritään suitsimaan jo ilmenneitä ongelmia, ei varsinaisesti niitä ennalta estämään, ja joissa poliisin ehdottomasti tulee itse olla tekijänä tai työryhmän jäsenenä. (Sisäministeriö 2018, 15–17.)

Lisäksi on mainittu lähipoliisitoiminta, joka kuvauksen mukaan on näkyvää poliisitoimintaa, missä poliisi on vahvasti osa paikallista yhteisöä, ja perustuu siihen, että poliisi tunnetaan ja häneen luotetaan. Keinoina tähän, poliisin ennalta estävän toiminnan toteuttamiseen, on strategiassa mainittu muun muassa näkyvyys nuorten keskuudessa, yhteistoiminta vanhempien ja muiden viranomaisten, järjestöjen ja yhteisöjen edustajien kanssa, poliisin toiminta sosiaalisessa mediassa sekä laillisuuskasvatus kouluilla. (Sisäministeriö 2018, 14, 18–20.)

Vallitsevassa tilanteessa, jossa poliisilla on liian paljon tehtäviä henkilöstömääräänsä nähden, eikä se kykene haluamallaan tavalla selviämään jatkuvasti kasvavien tehtävämäärien ja rikostutkintojen paineessa, se on joutunut hyvin pitkälle luopumaan muun muassa perinteisestä tavastaan tehdä

ennalta estävää toimintaa, kuten kaikki ikäryhmät tavoittavaa ja henkilökohtaisesti kohtaavaa laillisuuskasvatusta kouluilla ja päiväkodeissa. Kuitenkin painopistettä olisi strategiankin mukaan siirrettävä ennalta estävyyteen, on siis keksittävä uusia tapoja tehdä työtä.

Kaikki niistä, jotka rikosoikeudellisessa mielessä tekevät väärin valintoja jossakin kohtaa elämänsä, ovat ensin lapsia ja kuten poliisin ennalta estävän toiminnan strategiassakin sanotaan: *”perusta luottamukselle poliisiin luodaan varhain”* (Sisäministeriö 2018, 18). Ne kokemukset, joita lapsille ja nuorille karttuu varhaisessa vaiheessa, luovat pohjan heidän asenteilleen aikuisena. Tämä pätee kaikkiin kokemuksiin, siis myös niihin kokemuksiin, joita heille syntyy kohtaamisista poliisin kanssa. Tähän kohtaan pitäisi siis päästä oikeasti vaikuttamaan, mutta mitkä ovat keinot, kuka sen voi tehdä ja tarvitseeko poliisin aina olla fyysisesti läsnä?

Aihe tähän opinnäytetyöhön tuli eteeni opintojeni ensimmäisellä viikolla, kun opettaja, ylikomisario Olavi Kujanpää esitteli meille muuntokoulutuksen aloittaneille, YAMK-opiskelijoille poliisiammattikorkeakoululle ulkoapäin tarjottuja opinnäytetyön aiheita. Yksi esitellyistä aiheista oli Markku Savolaisen toive siitä, että joku opiskelija voisi dokumentoida ja kenties jollakin tavalla konseptoida hänen, kolmen toimintavuotensa aikana, laatimansa ja käytännössä testaamansa materiaalin liittyen lasten salapoliisikerhon ohjaamiseen.

Kiinnostuin aiheesta, koska mielestäni salapoliisikerho lapsille kuulosti konseptina mielenkiintoiselta ja koska olen koko virkaurani ajan, yli 20 vuotta, ollut jollakin tavalla tekemisissä lasten ja nuorten sekä laillisuuskasvatuksen kanssa. Koen laillisuuskasvatuksen olevan erinomaisen tärkeää, jopa yksi tärkeimmistä osa-alueista poliisin työssä, mutta tiedän varsin hyvin poliisiorganisaation haasteet siihen liittyen; tarve kyllä tunnustetaan, kuten strategioistakin ilmenee, ja halua sekä osaamista työn tekemiseen varmasti olisi, mutta valitettavasti ei riittäviä resursseja. Olisiko sen vuoksi aika katsoa laatikon ulkopuolelle?

Tartuin aiheeseen varovasti ja sen työnimeksi valikoitui: Salapoliisikerho – Laillisuuskasvatusta poliisiin tuella ja poliisin tukena, mutta meni pitkään, etten tiennyt miten, millä tavalla ja millaisen opinnäytetyön tästä aiheesta teen. Mielessä olivat koko ajan ammattikorkeakoulutuksen opinnäytetyölle asettamat vaatimukset siitä, millainen on hyvä opinnäytetyö; perusteltu tausta ja aihe, joka on paitsi ajankohtainen, niin myös tärkeä ja arkijärkinen, rajattu hyvin, niin, että työstä tulee mieluummin suppea ja syvällinen kuin laaja ja pinnallinen, toteutettu omaperäisesti ja ennakkoluulottomasti, siten, että työ on idearikas ja innovatiivinen, etenee suunnitelmallisesti kohti tavoitteita, on looginen ja analyyttinen ja kaiken kukkuraksi on vielä käytännönläheinen ja yhteydessä työelämään eli hyödyllinen ja hyödynnettävissä sekä osoittaa tekijänsä asiantuntijuutta niin ammatillisesti kuin tiedonhankinnan ja lähdekritiikinkin osalta (Vilka & Airaksinen 2003, 29 - 35).

Miten tästä, valitusta aiheesta, voi saada paitsi nuo, niin myös tieteelliselle kirjoittamiselle asetetut kriteerit täyttävän opinnäytetyön? Tavattuani Markku Savolaisen ja keskusteltuani hänen kanssaan, kirkastui ajatukseni opinnäytetyön aiheesta; tulisin käyttämään Savolaisen vaikuttavaa toimintatapaa esimerkkinä siitä, miten niin sanottu neljännen sektorin toimija, kansalaisaktivisti eli ihan tavallinen kansalainen voi olla tukemassa poliisia laillisuuskasvatustyössä.

Tapaamisemme yhteydessä heitin ilmoille ajatuksen kolmannen sektorin hyödyntämisestä poliisin apuna laillisuuskasvatuksessa ja tästä myös Savolainen innostui. Poliisin pitäisi elää ajassa ja joko uudistua tai uudistaa vanhoja käytäntöjään. Myöhemmin, asiaa pyöriteltäni, muotoutui opinnäytetyön sisältö tarkemmin. Tavoitteenani on siis paitsi saattaa keskusteluun mahdollisuus kolmannen ja neljännen sektorin suunnitelmallisesta ja koordinoituna hyödyntämisestä poliisin apuna laillisuuskasvatuksessa niin myös perustella näkemykseni ja samalla tuoda Savolaisen esimerkin kautta yksi mahdollinen työmuoto näkyväksi.

Toivon, että opinnäytetyöni sekä siihen liittyvän Markku Savolaisen alkuperäisen idean ja materiaalin innoittamana joku taho tai toimija innostuisi vastaavasta toiminnasta ja työni kenties toimisi läheläukauksena tai suunnannäyttäjänä poliisiorganisaation ja kolmannen sekä neljännen sektorin systemaattiselle laillisuuskasvatusyhteistyölle.

Aihe on paitsi yhteiskunnallisesti tärkeä, niin myös ajankohtainen, koska ennalta estävyys ja ennalta estävä työ ovat niitä, mihin yhteiskunnan tulisi satsata sekä taloudellisesta että etenkin yksilön näkökulmasta katsottuna. Kuten Poliisin ennalta estävän toiminnan strategiassa todetaan, on rikoksen tai turvallisuutta heikentävän häiriön ennalta estäminen tutkimustenkin mukaan aina kannattavampaa kuin niiden aiheuttaminen vahinkojen jälkikäteinen korjaaminen (Sisäministeriö 2018, 11).

Laillisuuskasvatus on yksi keskeinen ja onnistuessaan varmasti vaikuttava toiminnan muoto. On vain ratkaistava, kuka tai ketkä sitä voivat tehdä ja millä edellytyksillä sekä mahdolliset työmuodot, joilla laillisuuskasvatusta toteutetaan.

Poliisiammattikorkeakoulussa ei ole aiemmin tehty juuri tähän aihealueeseen tai näkökulmaan perustuvaa opinnäytetyötä, joten sen lisäksi, että aihe on ajankohtainen, se on myös tuore ja voi onnistuessaan olla laajasti hyödyksi uusien toimintatapojen kehittämisessä.

2 LAILLISUUSKASVATUS

2.1 Laillisuuskasvatus osana ennalta estävää poliisitoimintaa

Ennalta estävä poliisitoiminta tai lähipoliisitoiminta on yhdessä yhteisön kanssa tehtävää turvallisuusongelmien ratkaisua, jonka tavoitteena on siirtää poliisin roolia pelkän lain valvojan roolista kohti ajatusta monipuolisesta, yhteistyötä tekevästä partnerista (Muttalainen & Huotari 2018, 85). Laillisuuskasvatus taas on osa ennalta estävää poliisitoimintaa ja sen tulisi olla ennalta estävää sanan varsinaisessa merkityksessä, mutta mitä laillisuuskasvatus oikeastaan on?

Laillisuuskasvatusta ei ole määritelty varsinaisesti missään, mutta silti kaikki ymmärtävät, mitä sillä tarkoitetaan ja se mainitaan sanana ja toiminnan muotona kaikissa julkaisuissa, jotka käsittelevät koulupoliisin toimintaa ja toimenkuvaa tai poliisin ennalta estävää toimintaa. Ajattelen laillisuuskasvatuksen olevan kaikkea sitä ennakoivaa toimintaa, jota tehdään lasten ja nuorten eteen heidän ohjaamiseen oikealle polulle; tekemään lain silmissä oikeita valintoja ja ratkaisuja kohtaamis- ja tilanteissa.

Joskus se voi olla puhetta oikeaan aikaan oikeassa paikassa, joskus taas ennakkoon valmisteltu oppitunti ennalta sovitusta aiheesta. Laillisuuskasvatus on eri tahojen kesken tehtävää ja toteutettavaa kasvatusyhteistyötä, jonka avulla sovitaan yhteisistä pelisäännöistä ja ohjataan lapsia ja nuoria tekemään oikeita valintoja elämässään sekä toisaalta selviämään mahdollisimman vähin vaurioin tai vahingoin jo tapahtuneista tilanteista.

Poliisin ennalta estävän toiminnan strategiassa laillisuuskasvatuksen yhdeksi toteutustavaksi on esitetty sitä, että esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulu yhteistyössä opetushallituksen kanssa laatii sellaisen sähköisen aineiston, jota opettajat voivat itsenäisesti opetuksessaan käyttää (Sisäministeriö 2018, 20).

Tämä kuulostaa siltä yhteistyön tavalta, jota kohti poliisin kannattaa systemaattisesti, mutta myös kouluyhteistyötä laajemminkin edetä. Seuraava askel eteenpäin voisi olla se, että poliisin tuottamaa ja faktoihin perustuvaa sekä poliisin toimesta, säännöllisesti päivitettävää materiaalia hyödynnettäisi tulevaisuudessa myös muualla kuin kouluissa, esimerkiksi vapaa-ajan kerhotoiminnassa.

2.2 Poliisin ennalta estävän toiminnan ja turvallisuusyhteistyön historia

Lähipoliisitoiminnan kehittäminen ja kehittyminen, mistä turvallisuussuunnittelun kehittäminen ylipäätään Suomessa on alkanut, on noudatellut eurooppalaista lähipoliisitoimintojen ja -käytäntöjen kehittymistä. Ensimmäisen kerran asiaa on Suomessa lähdetty pohtimaan vuoden 1979 korttelipo-

liisityöryhmän mietinnössä. Poliisi on myös pitkään tehnyt sidosryhmäyhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuolto-, koulu- ja palo- ja pelastusviranomaisten kanssa, mutta se ei ole ollut jäseneltyä ja yhteistyön intensiteetti ja volyyymi ovat vaihdelleet paikkakunnittain sekä siihen osallistuvien tahojen kiinnostuksen ja toimialojen mukaan. (Värri 2015, 4).

Rikosten ja häiriöiden laaja-alaiseen ennaltaehkäisyyn tähtäävään viranomaisyhteistyöhön on kiinnitetty huomiota jo vuosituhannen vaihteessa, silloisen Sisäasiainministeriön poliisiosaston julkaisuissa. Esimerkiksi Lähipoliisistrategia vuodelta 1998 linjaa toiminnan tavoitteeksi turvallisen lähiympäristön, joka on ajateltu saavutettavan ongelmakeskeiseen, paikallisiin turvallisuusodotuksiin perustuvalla poliisitoiminnalla, yhteistyössä eri viranomaisten, yritysten ja alueen asukkaiden sekä muiden yhteistyökumppanien kanssa. (Värri 2015, 5).

Samoin Sisäasiainministeriön poliisiosaston julkaisussa 3/2001 yhdeksi poliisitoiminnalliseksi tavoitteeksi ja erityisen huomion kohteeksi poliisin toiminnassa, on mainittu laaja-alainen, rikosten ja häiriöiden ennaltaehkäisyyn tähtäävä yhteistyö. Julkaisussa on viranomaisyhteistyön lisäksi nostettu esiin myös kansalaisten ja vapaaehtoissektorin mukaan saaminen turvallisen ja viihtyisän ympäristön kehittämistyöhön. (Värri 2015, 4.)

Lähipoliisitoiminnan strategiassa vuodelta 2010 todetaan, että ennalta ehkäisevä toiminta, jonka merkitys poliisitoimessa kasvaa, on keskeistä ihmisten turvallisuuden tunteen ylläpitämiseksi ja onnistuakseen se edellyttää sektorirajat ylittävää yhteistyötä (Poliisihallitus 2010, 5). Poliisin ennalta estävän toiminnan strategian 2014–2018 visio puolestaan oli: *”Vähemmän rikollisuutta, enemmän turvallisuutta – yhdessä ennakoivasti toimien”* (Sisäministeriö 2014, 2).

Nämä esimerkit osoittavat, että laaja-alainen yhteistyö muiden viranomaisten ja kansalaisten kanssa, turvallisuuden saavuttamiseksi, on ollut puheissa ja suunnitelmissa jo vuosikymmenien ajan.

2.3 Poliisin ennalta estävä toiminta ja laillisuuskasvatus Suomessa 2020-luvulla

Poliisin rooli ennalta estävässä toiminnassa on muuttunut ja muuttuu jatkuvasti siitä, mitä se oli aiemmin, kun poliisilaitokset olivat pienempiä, toimittiin pienemmillä alueilla ja poliisin tehtävät olivat erilaisia kuin tänä päivänä. Toiminnan organisoiminen aiempi tapa, ei tänä päivänä edistä poliisin tuloksellista suoriutumista tehtävistään, eikä se ole myöskään resurssien näkökulmasta mahdollista. (Sisäministeriö 2018, 15.)

Aiemmin yksittäiset poliisit toimivat lähi-, kylä- tai korttelipoliiseina ja vastasivat muun muassa pitkälle oman alueensa koulujen laillisuuskasvatuksesta. Tänä päivänä siihen ei ole mahdollisuutta,

vaikka edelleenkin poliisin tavoite on toimia lähi-, kortteli- tai kyläpoliisi toiminnan hengessä ja olla läsnä ja osana paikallisia yhteisöjä (Sisäministeriö 2018, 15).

Tänä päivänä poliisin ennalta estävän toiminnan määritelmä on seuraava:

”Poliisin ennalta estävällä työllä tarkoitetaan suunnitelmallisia ja johdettuja toimia, joilla estetään rikoksia, turvallisuutta heikentäviä häiriöitä ja muita ihmisten turvallisuuden ja turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia ei-toivottuja tapahtumia. Poliisi toimii ratkaisulähtöisesti yhteistyössä eri viranomaisien, järjestöjen ja yhteisöjen kanssa. Ennalta estävä toiminta on tietojohtoista ja sen toteutumisesta ja tuloksista raportoidaan säännöllisesti viranomaisille, yhteistyökumppaneille ja asukkaille.” (Sisäministeriö 2018, 10.)

Poliisin ennalta estävän toiminnan valtakunnalliset työmuodot ovat tällä hetkellä poliisin ennalta estävän strategian mukaan: lähipoliisitoiminta, moniammatilliset työmuodot (Ankkuri ja Marak), paikallinen ongelmanratkaisu (POR) ja huolta aiheuttavat henkilöt (HAH) (Sisäministeriö 2018, 15–17). Näistä on hyvä huomata, että ne ovat kaikki työmuotoja, joilla pyritään moniammatillisen, eri viranomaisista koostuvan tiimin kanssa vaikuttamaan ja puuttumaan ilmenneisiin ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mutta ennalta estäviä keinoja ne eivät sanan varsinaisessa merkityksessä ole.

Tärkeää olisikin löytää ne keinot, joilla voidaan aivan oikeasti ennakolta vaikuttaa niihin valintoihin, joita lapset ja nuoret elämässään tekevät ja päästä siihen tilanteeseen, että erilaisia korjaavia työ- ja tukimuotoja tarvitaan mahdollisimman vähän.

Voimassa olevassa, Poliisin ennalta estävän toiminnan strategiassa edellytetään poliisilaitosten raportoivan strategian mukaisista toimintaan ja niiden tuloksista poliisihallitukselle vuosittain (Sisäministeriö 2018, 34). Vuoden 2022 keväällä annetut, vuoden 2021 poliisin ennalta estävää toimintaa koskevat laitoskohtaiset raportit ja niiden pohjalta yksiköihin annetut ennakkotehtävät purettiin 27.5.2022 poliisin ennalta estävän toiminnan valtakunnallisessa ohjausryhmässä (Poliisihallitus 2022, 2).

Tämän jälkeen ohjausryhmän työn tulokset analysoitiin edelleen 30.6.2022 poliisihallituksen ja Poliisiammattikorkeakoulun yhteistyönä. Analyysin tulokset, keskeisimpien työtapojen osalta, esitettiin SWOT-nelikenttäanalyysin muodossa. Analyysissä kiinnitettiin huomiota poliisin ennalta estävän toiminnan vahvuuksiin, heikkouksiin, mahdollisuuksiin sekä uhkiin. (Poliisihallitus 2022, 1–2).

Raportin mukaan, poliisin ennalta estävän toiminnan kokonaisuutta arvioitaessa, sen vahvuuksiin on kirjattu Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävä toiminto, jonka on todettu olevan ylivoimainen

edelläkävijä puhuttaessa poliisin ennalta estävästä toiminnasta. Se on hyvin johdettua ja tietojohdoisuutta hyödyntävää, mitä tukee kattava resurssointi ja toiminnon päätoimisuus päällystö mukaan lukien. Helsingin mallia pitäisi pystyä hyödyntämään valtakunnallisesti ja ennalta estävästä toiminnasta pitäisi luoda kenttäjohtojärjestelmän tyyppinen, valtakunnallinen malli, johon jokainen poliisi koulutetaan jo perusopinnoissa. (Poliisihallitus 2022, 3.)

Mahdollisuuksina on nähty muun muassa olemassa olevat rakenteet ja johtaminen, niihin liittyvä säännöllinen sidosryhmäyhteistyö sekä suunnitelmallisen ja ennakoitun viestinnän mukanaan tuomat mahdollisuudet. Myös yhdenmukaiset mittarit ja parempi, laadukas tuloksellinen mittaaminen sekä tietojärjestelmien mukanaan tuomat mahdollisuudet on nähty toiminnan mahdollisuuksina. (Poliisihallitus 2022, 3–4.)

Poliisin ennalta estävän toiminnan kokonaisuuden heikkouksiksi on puolestaan nähty ennalta estävän toiminnan hajanaisuus ja määrittelemättömyys, puutteellinen johtaminen, puutteelliset rakenteet ja tilastointiongelmien sekä riittämätön reagointikyky heikkoihin signaaleihin, kuten jengit, vähemmistöt, kunniaväkivalta tai ihmiskauppa. Myös sosiaalisen median käyttämiseen ennalta estävän toiminnan välineenä on nähty liittyvän heikkouksia nimenomaan sitä kautta, että se on liikaa yksittäisten henkilöiden varassa ja se, kuten viestintäkin, on valtakunnallisesti mitattuna hajanaista. (Poliisihallitus 2022, 3.)

Toiminnan arvioidut uhat kietoutuvat rahoituksen ja resurssien epävakauteen. Poliisi joutuu tänä päivänä, olemassa olevilla resursseillaan myymään liikaa niin sanottua ”ei-oota”, mikä voi pahimmillaan aiheuttaa maineen menettämisen. Poliisin heikot resurssit voivat vaikuttaa myös sidosryhmien halukkuuteen ja mahdollisuuksiin tehdä yhteistyötä, sillä poliisin pitäisi pystyä myös antamaan, ei vain vaatimaan muilta. (Poliisihallitus 2022, 3–4.)

Myös kolmannen ja neljännen sektorin, jota raportissa on käsitelty sosiaalisena mediana, sekä median yleensäkin, on nähty aiheuttavan uhan poliisin ennalta estävälle toiminnalle sitä kautta, että ne haastavat poliisia jatkuvasti. Poliisin osaamisen tuleekin pysyä yhteiskunnan muun kehityksen mukana. (Poliisihallitus 2022, 3–4.)

Raportissa todetaan, että myös poliisin ennalta estävään toimintaan on viime vuosina vaikuttanut merkittävästi korona aika, jonka vuoksi poliisi ei ole kyennyt riittävästi tärkeään, kasvulliseen ja läsnä olevaan toimintaan. Tästä on aiheutunut väistämättä se, että yhteistyö koulujen kanssa on merkittävästi vähentynyt, osittain jopa loppunut kokonaan, mikä on kasannut poliisille merkittävää koronavelkaa, jonka seuraukset tullaan tulevana vuosina näkemään. (Poliisihallitus 2022, 1.)

Vuoden 2021 poliisin ennalta estävää toimintaa käsittelevässä raportissa todetaan, että kasvullista ja läsnä olevaa poliisitoimintaa ei voida täysin korvata sosiaalisen median kautta tehtävällä työllä

(Poliisihallitus 2022, 1). Samaa mieltä asiasta on myös poliisin ennalta estävästä toiminnasta vastaava poliisitarkastaja Pekka Heikkinen poliisihallituksesta. Heikkisen mukaan tärkeintä on olla läsnä ja helposti lähestyttävä. Heikkinen näkee poliisin hyvän maineen pohjautuvan kiistatta siihen, että ihmiset ovat kohdanneet poliisin kasvotusten ja saaneet hyviä kokemuksia niin läsnäolosta kuin itse kohtaamisestakin. *”Jos kasvolliset poliisit häviävät, häviää kaikki muukin”*. (Heikkinen 2022.)

Heikkisen mukaan voimassa olevassa, vuosien 2019–2023 poliisin ennalta estävän työn strategiassa mainittu mahdollisuus Poliisiammattikorkeakoulun ja opetushallituksen yhteistyönä laadittavasta ennalta estävän toiminnan opetusmateriaalista ei ole toteutunut. Ennalta estävä työ on viime vuosina keskittynyt hyvin pitkälle väkivaltaisuuden, kuten väkivaltaisen ekstremismin, radikalismiin ja erilaisiin vähemmistöihin kohdistuvien tekojen kitkemiseen ja osaltaan myös tämän tyyppisten, toteutuneiden tekojen selvittämiseen strategian mukaisten, ennalta estävien työmuotojen avulla. (Heikkinen 2022.)

Heikkinen näkee ennalta estävän työn opetusmateriaaliin liittyvän monia haasteita, joita ei ole ainaakaan toistaiseksi pystytty ratkaisemaan. Opetusmateriaalin laadintaan ja tuottamiseen ei ole mikään tahon tarttunut, minkä lisäksi sen ylläpitoon liittyy omat haasteensa. Materiaalia pitäisi koko ajan päivittää ja pitää ajan tasalla, koska se tulee äkkiä niin sanotusti tiensä päähän, joten sen hallinnoimiseen itsessään liittyy valtava työmäärä ja vastuu. Aiemmin poliisin käyttämän ennalta estävän opetusmateriaalin laadinnasta vastasi Poliisikoulu, nykyinen Poliisiammattikorkeakoulu. Tuolloin, ennen digi- ja someaikaa, materiaali oli käytännössä iso mapillinen värikkäitä kalvoja, jotka käsittelivät laillisuus- ja liikennekasvatusta. (Heikkinen 2022.)

Haasteita liittyy siis paitsi itse laillisuuskasvatusmateriaalin laadintaan, niin myös sen ylläpitämiseen. Yhdenmukaista, ajantasaista materiaalia kuitenkin tarvitaan, jotta laillisuuskasvatuksen konkreettinen toteutus olisi sen tekijöille mahdollisimman helppoa, perustuisi faktoihin ja olisi yhdenmukaista toteuttajasta riippumatta.

2.4 Esimerkki poliisin ennalta estävästä toiminnasta Kanadan poliisissa 2020-luvulla

Emin Osman, joka toimii poliisikonstaapelina Peel Regional poliisissa, Mississaugan kaupungissa, Ontarion provinssissa, Kanadassa, kertoi, että heillä lähipoliisitoiminta on viimeiset 20 vuotta toiminut hyvin samaan tapaan kuin Suomessa eli poliisit ovat käyneet pyydettäessä opettamassa kouluissa tiettyjä laillisuus- ja liikennekasvatukseen liittyviä aiheita ja vastaamassa ajankohtaisiin kysymyksiin. Muutama vuosi sitten Yhdysvalloista kuitenkin rantautui myös Kanadaan trendi, että koulut eivät enää halua alueilleen virka-asuisia poliiseja. Tämä muutti toimintatapaa ainoastaan siltä osin, että nykyään kouluvierailuista vastaa rikospoliisin siviiliasuinen henkilöstö, joista kullekin on jaettu

1–2 koulua vastattavaksi. Heillä toiminta kulkee nimellä ”*community safety wellbeing*” ja on tietois-
kutyypistä toimintaa. Kouluissa opettajat opettavat yhteiskunnan toimintaa, lakia ja sääntöjä. (Os-
man 2022.)

Osmanin mukaan myös heillä on vastaavaa toimintaa kuin Suomen Ankkuripoliisi toiminta eli il-
menneisiin ongelmiin pyritään vaikuttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, enemmän
tukien ja auttaen kuin rikosprosessin kautta. Toki vakavammat tapaukset, kuten aseiden kanssa kou-
lualueella esiintyminen, menee heilläkin normaalisti rikosprosessin kautta. Heillä toimintaa kuuluu
myös se, että poliisi käy tapaamassa nuoria esimerkiksi nuorisokodeissa ja kertomassa poliisin toi-
minnasta, jotta poliisin ja nuorten välille muodostuisi suhde, eikä poliisi näyttäytyisi sijoitetuille ja
elämässään ehkä hankaluuksiin joutuneille nuorille ainoastaan negatiivisena asiana. (Osman
2022.)

Mielenkiintoinen, Suomen poliisin ennalta estävästä toiminnasta poikkeava työskentelymuoto on
poliisin kesäloman aikaan järjestämä summer school toiminta, joka kulkee nimellä YIPI, mikä on
lyhenne sanoista *youth in policing initiative*. Toiminnan tarkoitus on paitsi kertoa lapsille ja nuorille
laillisuusasioita ja valistaa heitä, niin myös kertoa heille poliisin työstä. Ajatuksena toiminnassa on
saada lapsia ja nuoria kiinnostumaan poliisin työstä. Toiminnalla on siis kauaskantoinen rekrytointi-
tarkoitus laillisuuskasvatuksen lisäksi. (Osman 2022.)

Kuten Osmanin kertomasta voi todeta, on Kanadan ja Suomen poliisin ennalta estävässä toimin-
nassa yhtäläisyyksiä, ja perusperiaatteet sekä tavoitteet lienevät kaikkialla yhtäläiset; lasten ja
nuorten kohtaaminen sekä ohjaaminen oikeiden valintojen äärelle. Ennalta estävän toiminnan ja
laillisuuskasvatuksen työmuotoja mietittäessä olisi kuitenkin järkevää tarkastella miten muualla toi-
mitaan ja näin saada ehkä uusia ideoita oman toiminnan kehittämiseksi.

3 UUSIA NÄKÖKULMIA, TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET

3.1 Muutos haastaa poliisin

Vanhaa, julkishallintokeskeistä hyvinvointivaltiota ei enää ole, vaan on siirrytty hyvinvointiyhteiskun-
taan, jossa vastuu on hajautunut. On siirrytty monitoimijamalliin, jolle ominaista on yhteistyö julki-
sen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä, ja jossa korostuu yksilön oma, entistä suurempi vas-
tuu omasta hyvinvoinnistaan (Möttönen & Niemelä 2005, 3.)

Myös kaupunkiaktivismi, joka toimijana rinnastetaan neljänteen sektoriin, on noussut haastamaan julkista valtaa sekä perinteistä järjestötoimintaa eli kolmatta sektoria. Kaupunkiaktivismista puhuttaessa puhutaan siitä, että vertaisverkot haastavat hallinnon ja ottavat hoitaakseen niitä tehtäviä, jotka ovat perinteisesti kuuluneet viranomaisille ja edustukselliselle päätöksenteolle (Faehnle & Mäenpää 2021, 13–14.)

Kuntien ja järjestöjen eli kolmannen sektorin välillä yhteistyötä on tehty jo vuosikymmeniä, ja ajan kuluessa se on erilaisten kriisien kautta muuttanut muotoaan. 1960- ja 1970-luvuilla valtiokeskeinen ajattelu oli niin läpitunkevaa, että sen aikaiset sosiaali- ja terveysterveystoimet olivat ideologisesti hyvin ahtaalla, eikä valtiokeskisessä hyvinvointiajattelussa ymmärretty kansalaistoiminnan merkitystä. Tämä johti siihen, että 1990-luvulle tultaessa järjestöjen toiminta ja palvelut nähtiin usein vain julkisten palveluiden täydentäjänä ja yhteiskuntakäsitys oli kaventunut hyvin valtiokeskeiseksi, kunnes 1990-luvulla järjestöjen asema alkoi taas muuttua ja ryhdyttiin puhumaan hyvinvointiyhteiskunnasta hyvinvointivaltion sijaan. Siirryttiin keskittämisen hajauttamiseen, koska hyvinvointiyhteiskunta-ajattelu huomioi valtion lisäksi muutkin toimijat (Möttönen & Niemelä 2005, 15–18.)

Tämän päivän hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee kaikkia eri tasojen toimijoita. Jo vuoden 2003 Sosiaali- ja terveysministeriön kansalaisjärjestöstrategia korosti sitä, että kansalaisaktiivisuus synnyttää yhteiskuntaan sosiaalista pääomaa (Möttönen & Niemelä 2005, 68). Kehitys on mennyt eteenpäin ja tänä päivänä jokaisella ministeriöllä on oma kansalaisjärjestöstrategiansa, mikä kertoo osaltaan siitä, että järjestöjen ja kansalaisten panosta hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisessa tarvitaan. Osataanko sitä kuitenkaan vielä tänäkään päivänä hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla?

Sisäasiainministeriön kansalais- ja kansalaisjärjestöstrategiassa vuosille 2009–2011 oli asetettu tavoitteeksi vahvistaa osallisuutta sekä edistää aitoa kumppanuutta ministeriön, kansalaisten, järjestöjen ja yhteisöjen välillä. Tavoitteena oli saada rakennettua Suomesta yhdessä Euroopan turvallisin maa, jossa ihmiset ja eri väestöryhmät voisivat kokea yhteiskunnan yhdenvertaisena ja oikeudenmukaisena. (Sisäasiainministeriö 2009, 36.)

Visioksi sisäasiainministeriön suhteesta kansalaisyhteiskuntaan vuonna 2011 on jo tuolloin, vuonna 2009 kirjattu, että: *”Sisäasiainministeriö edistää aktiivisesti kansalaisten, järjestöjen ja yhteisöjen vaikutusmahdollisuuksia ministeriössä valmisteilla oleviin säädös- ja muihin hankkeisiin. Ministeriö rakentaa vuorovaikutteista kumppanuutta sidosryhmien kanssa ja tukee järjestöjen osallisuusvalmiuksia”*. (Sisäasiainministeriö 2009, 38.)

Tästä on tultu jälleen yksi 10 vuotta eteenpäin ja kuten Virtanen ja Stenvall teoksessaan *”Älykäs julkinen organisaatio”* toteavat, niin tulevien vuosien aikana älykkyys on se tekijä, joka erottelee julkisen hallinnon toimijoiden joukosta menestyjät. Älykäs julkinen toimija paitsi vetää puoleensa

osaamista ja on houkutteleva yhteistyökumppani, niin kaikkein tärkeimpänä; tuottaa parempia palveluja kansalaisille. (2014, 11.)

Koska toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa, vaatii se hahmottamaan suomalaista hyvinvointipolitiikkaa uudesta, seudullisuuden ja paikallisuuden näkökulmasta. Ja kun katsotaan hyvinvointipolitiikkaa nimenomaan siitä näkökulmasta, miten paikallisia voimavaroja ja osaamispotentiaalia saadaan hyödynnettyä, nousee kuntien ja muiden toimijoiden yhteistyö keskeiseen asemaan. (Möttönen & Niemelä 2005, 54–55.)

Tätä seudullisuuden ja paikallisuuden näkökulmaa sekä yhteistyötä kolmannen ja neljännen sektorin toimijoiden sekä kuntien kanssa tulee aktiivisesti hyödyntää myös valtion toimesta, sillä kuten Möttönen ja Niemelä toteavat, niin myös valtion rooli muuttunut. Hyvinvointipolitiikan luomisen sijaan valtio kannustaa kehittämään uusia toimintamalleja sekä seuraamaan kehitystä ja reagoimaan kansalaisten oikeuksiin sekä mahdollisiin hyvinvointihäiriöihin. (2005, 55.)

Organisaatioiden suunnitelmallisuuden ja keskitetyn ohjauksen sijaan aluepoliittisessa ajattelussa korostetaan itseuusiutumista, innovatiivisuutta toimijoiden välisiä verkostoja sekä paikallisen osaamis- ja rahoituspotentiaalın hyödyntämistä. Rahoitusjärjestelmän muutosten myötä valtion rooli on kaventunut ja kuntien vastuu kasvanut. Suhteet ja tehtävät julkisen ja kolmannen sektorin välillä ovat lähentyneet ja uusien toimintamallien luomiseen sekä yhteistyöhön näiden sektorien välillä kannustetaan. (Möttönen & Niemelä 2005, 55–56.)

Uusien toimintamallien luomiseen ja yhteistyön kehittämiseen on tarve myös poliisin näkökulmasta, sillä vaikka rikollisuus on määrällisesti vähentynyt, niin tilastokeskuksen tuoreen julkaisun mukaan ”*alle 15-vuotiaiden tekemien pahoinpitelyjen määrä kasvoi 23,4 % vuonna 2021*” (Tilastokeskus 2022). Jo tämä yksittäinen tosiseikka haastaa paitsi yhteiskunnan niin erityisesti sisäministeriön ja poliisihallituksen; poliisin, turvallisuudesta vastaavana viranomaisena, miettimään uusia keinoja tämän suuntaisen kehityksen suitsimiseen ja pysäyttämiseen sekä parempien palvelujen tuottamiseen.

Pitäisikö säädös- ja hanketason vaikuttamismahdollisuuksien edistämisestä päästä vielä konkreettisempiin mahdollisuuksiin niin osallistumisen kuin osallistamisenkin suhteen? Voisivatko kolmannen tai neljännen sektorin toimijat, kansalaisaktiivit, ottaa osaa laillisuuskasvatukseen ja sitä kautta olla lisäämässä paitsi turvallisuuden tunnetta myös vähentämässä rikosten yhteiskunnalle aiheuttamia haittoja?

Näitä asioita on syytä pohtia, sillä julkisen hallinnon tehtävä on paitsi huolehtia oikeudenmukaisuuteen ja huolenpitoon ja laillisuusvalvontaan liittyvistä tehtävistä, niin myös luoda kansalaisille, yri-

tyksille ja järjestöille mahdollisuuksia toteuttaa omia tehtäviään ja unelmiaan. Ei siis ole yhdentekevää, miten julkiset organisaatiot, esimerkiksi poliisi, onnistuvat tehtävässään. Onnistuminen edellyttää julkisilta organisaatioilta älykkyyttä, notkeutta, muutoskykyä, avoimuutta sekä uudenlaista tulevaisuuteen suuntautuvaa, virheet tunnistavaa, uutta oppivaa, valintoihin kykenevää, avarakatseista ja kumppanuuteen perustuvaa toimijuutta. (Virtanen & Stenvall 2014, 15, 21.) Tässä muutoksessa myös poliisin on pysyttävä mukana.

3.2 Voimavara-ajattelu

Voimavara-ajattelu on monipuolista ajattelua demokratia-ajattelun rinnalla. Se perustuu voimavarojen tunnistamiseen ja niiden yhdistämiseen yli roolirajojen. Se on omaehtoista yhteisön hyväksi toimimista, mikä toimii samalla voimavarana ja osallisuuden edistäjänä. Ideaalitalanteessa ihminen löytää oman tapansa toimia yhteisön hyväksi ja vahvistaa näin samalla itse omaa osallisuuttaan. Se lisää tunnetta kuulumisesta yhteisöön ja syntyy kokemuksesta, että halutessaan pystyy vaikuttamaan itseään ja muita koskeviin asioihin ja toiminaan toisten hyväksi. Toimijoilla on yhteisiä tavoitteita, esimerkiksi alueiden elinvoimaisuuden, yhteisöllisyyden, osallisuuden tai ekologisen kestävyyden suhteen. (Faehenle & Mäenpää 2016.)

Herää ajatus voimavara-ajattelun hyödyntämisestä perinteisten yhteisöllisyyden tai alueiden elinvoimaisuuden eteen tehtävän työn lisäksi myös laillisuuskasvatuksessa. Voisiko yhteisö itse vaikuttaa siellä tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti tehtävällä laillisuuskasvatuksella oman alueensa viihtyisyyteen ja turvallisuuteen tai jäsentensä rikoskierteeseen joutumiseen, syrjäytymiseen ja niin edelleen? Ajattelen, että kyllä voisi. Täytyy vain löytää oikea tapa tehdä yhteistyötä ja jalkauttaa laillisuuskasvatustoiminta. Isossa kuvassa se on koko yhteisön asia, ei vain poliisin asia.

3.3 Kolmas ja neljäs sektori sekä kaupunkiaktivismi mukaan laillisuuskasvatukseen

Kansalaistoimintaa, mitä niin kolmannen kuin neljännenkin sektorin toiminta mitä suurimmassa määrin on, leimaa ajatus ihmisten toiminnasta sellaisten asioiden puolesta, joita he pitävät tärkeinä ja arvokkaina (Harju 2003, 21). Laillisuuskasvatus on yksi niitä osa-alueita, mikä koskettaa kaikkia ja jonka ”taakse” ihmiset on helppo saada. Laillisuuskasvatuksen tärkeyden allekirjoittaa varmasti suurin osa kansalaisista ja sitä ollaan helposti vaatimassa niiltä, jotka sitä perinteisesti ovat tehneet, mutta voisivatko sitä tehdä myös muut kuin poliisi? Poliisin tuella ja poliisin tukena.

Kolmannen ja neljännen sektorin toimijoiden järjestelmällistä ja ohjattua valjastamista poliisin avuksi laillisuuskasvatukseen olisi varmasti paitsi järkevää, niin myös ajankohtaista mieltä. Kansalaistoimintaa, lähinnä kolmannen sektorin toimintaa, on perinteisesti rahoitettu valtion ja kuntien yleisavustuksin ja järjestöt ovat voineet päättää varsin itsenäisesti siitä, mihin avustuksia ovat käyt-

täneet. Suunta on kuitenkin ollut jo pitkään se, että niin sanottujen yleisavustusten kasvu on pysähtynyt ja tärkeäksi kansalaistoiminnan rahoituslähteeksi ovat tulleet projekti- ja hankerahoitukset sekä erityisavustukset. (Harju 2003, 152.)

Tähän asiayhteyteen liitettynä, herää ajatus siitä, että valtion tai kuntien kolmannelle sektorille ohjaamaa rahoitusta suunnattaisi järjestelmällisesti ja suunnitellusti niin sanottuihin ennalta estävän toiminnan kohteisiin. Sellaisille toimijoille, joiden toiminta hyödyttäisi laajaa joukkoa ja ennen kaikkea hyvän, suomalaisen arjen rakentamista; esimerkiksi laillisuuskasvatukseen.

Tätä ajatusta tukee sisäasiainministeriön vuonna 2010 julkaisemasta työkirjasta ”Järjestöt mukaan turvallisuussuunniteluun” löytyvä maininta siitä, että järjestöjen rooli turvallisuustyössä voi painottua myös ennalta estävään työhön, jolloin niiden rooli on toimia aktiivisesti kansalaisten valistajina ja neuvojina ja toiminnassa voidaan opetella elämisen perustaitoja, juuri sitä, mitä laillisuuskasvatus parhaimmillaan voi tarjota. (Sisäasiainministeriö 2010, 21.)

Jouni Perttulan raportissa ”Kolmas sektori turvallisuuden osatekijänä” on myös avattu tätä aihepiiriä, järjestöjen osallistamista, liittyen Pirkanmaalla toteutettuun hankkeeseen. Raportin tiivistelmässä Perttula toteaa, että: *”Turvallisuuden parantaminen ja tehokas ongelmien ratkaisu edellyttää koordinoitua yhteistoimintaa kaikilla yhteiskunnan sektoreilla”*. (Perttula 2013, 6.)

Hankkeen tutkimuksessa kävi ilmi, että pelkästään Pirkanmaalta löytyy useita kolmannen sektorin järjestöjä, jotka voivat olla mukana, viranomaisten ja turvallisuusalan yritysten rinnalla, tekemässä turvallista arkea sekä turvallisuuden kehittämistyötä (Perttula, 2013, 6). Tämä herättää pohtimaan, että kuinka paljon näitä yhteisen turvallisuuden hyväksi toimivia järjestöjä ja halukkaita tekijöitä voisi Suomessa olla, jos niitä järjestelmällisesti kartotettaisi.

Järjestöjen turvallisuustyön on määritelty olevan ensiksikin oman alueen asukkaiden arjen hyvinvoinnin, selviytymisen ja turvallisuuden tukemista. Keinoiksi on mainittu vapaaehtois- ja vertaistoiminta, yleishyödyllinen ammatillinen palvelutuotanto sekä muut järjestölähtöisen toiminnan keinot, joita toteutetaan yhteistyössä viranomaisten ja muiden järjestöjen kanssa. (Sisäasiainministeriö 2010, 19.)

Toiseksi turvallisuustyön on katsottu käsittävän myös ne toimenpiteet, joiden avulla yksilöt ja yhteisöt varautuvat ennalta suunnitellusti oikea-aikaiseen ja tehokkaaseen toimintaan onnettomuuksien ehkäisemiseksi, niiden vaikutusten lieventämiseksi ja seurauksista selviämiseksi. Järjestöjen valmius turvallisuustyöhön täydentää viranomaisvalmiutta. (Sisäasiainministeriö 2010, 19.)

Kolmannen sektorin toiminnasta turvallisuustoiminnan tukena tehdyissä tutkimuksissa, sen vahvuuksiksi alueellisessa ja paikallisessa turvallisuustyössä, on löydetty muun muassa resilienssin

kasvattaminen, nopea toimintavalmius, hyvin organisoitu toiminta, kyky toimia ilman viranomaisohjausta, motivoitunut henkilöstö, uusien näkökulmien tuominen toimintaan sekä kyky integroida turvallisuusajattelua kansalaispintaan (Valtioneuvosto 2010a, Perttula 2016, Rikander 2016, viitattu raportissa Jalava ym. 2017, 19). Kolmannen sektorin on todettu toimivan ammattimaisesti ja luotettavasti sekä pystyvän vapaaehtoisresurssina tarjoamaan viranomaisille merkittävän voimavaran ja kattavan ja pidempiaikaisen auttamisketjun erilaisissa arjen onnettomuus- ja hätätilanteissa (Hatakka 2014, viitattu raportissa Jalava ym. 2017, 19).

Toki tutkimuksissa on tunnistettu myös erinäisiä esteitä ja haasteita, jotka vaikuttavat kolmannen sektorin ja viranomaisten väliseen yhteistyöhön. Esteiksi on nähty sellaisia inhimillisiä tekijöitä, kuten valtaan ja ammatilliseen erimielisyyteen liittyvät tekijät, oman toiminnan korostamisen tarve ja retorinen yhteistyö, jotka tulevat esiin ihmisten ollessa toistensa kanssa tekemisissä. Monien esteeksi koettujen ongelmien kuitenkin nähty johtuvan tiedon puutteesta puolin ja toisin. (Valtonen 2010, Valtiovarainministeriö 2015, viitattu raportissa Jalava ym. 2017, 19.)

Tehdyissä tutkimuksissa keskeisinä kehittämiskohteina esille ovat nousseet yhteistyöosaamisen ja verkostotoiminnan kehittäminen. Yhteistyön ja vapaaehtoistoiminnan keskeiset elementit pitää paitsi tuntea, niin myös niistä huolehtia, minkä lisäksi yhteistyön tulee olla koordinoitua, suunnitelmallista ja säännöllistä. (Valtonen 2010, Innola 2014, Perttula 2016, Eskelinen ym. 2017, viitattu raportissa Jalava ym. 2017, 20.)

Järjestötoimijoiden näkemyksen mukaan heidät tulisi ottaa mukaan jo toiminnan suunnitteluun (Perttula 2016, 41). Näistä syistä viranomaisten tulisikin oman toimintansa suunnittelussa, toimintaohjeissa ja viestinnässä tunnistaa ja tunnustaa vapaaehtoisten rooli (Hatakka 2014, viitattu raportissa Jalava ym. 2017, 20). Yhteistyö edellyttää puolin ja toisin oikeanlaista asennetta; oikeanlaista suhtautumista, kykyä sopeuttaa oma toiminta yhteisten tavoitteiden hyväksi sekä molemminpuolista kunnioitusta (Valtonen 2010, Perttula 2016, viitattu raportissa Jalava ym. 2017, 20).

Valtioneuvoston vuonna 2017 julkaisemassa, kolmannen sektorin toimintaa viranomaisten tukena kartoittavassa selvityksessä, on nostettu esiin myös neljäs sektori ja pohdittu sen merkitystä mahdollisena tulevaisuuden voimavarana. Selvityksessä todetaan neljännen sektorin käsitteen olleen vielä tuolloin vähäisessä käytössä turvallisuuteen kytkeytyvässä tutkimuksessa ja erilaisissa strategioissa, mutta sitä kuitenkin jo liitetyn uusiin organisaatiomalleihin ja tuodun esiin sekä merkitystä arvioitun 2010-luvulla tehdyissä kotimaisissa tutkimuksissa. (Jalava ym. 2017, 20.)

Jo vuonna 1985 Stallings ja Quarantelli olivat arvioineet, että tulevaisuudessa emergenttien eli uusien tai uudenlaisten kansalaisryhmien merkitys tulisi kasvamaan ja tämä oletamus on edelleen todentunut Henrietta Grönlundin vuonna 2016, suomalaisesta vapaaehtoistoiminnasta vuonna 2025, esittämän näkemyksen mukaan. Hän on painottanut jo tuolloin vapaaehtoistoiminnan olevan

muutoksessa, mihin on nähty vaikuttavan sekä ihmisten kasvan yksilölähtöisyyden että projektorientoituneisuuden lisääntymisen. Kiireiselle ja dynaamiselle nykyihmiselle lyhytkestoinen vaikuttaminen on usein houkuttelevampaa kuin vaativaan järjestötoimintaan sitoutuminen. Lisäksi sosiaalisen median kanavat ovat merkittäväällä tavalla edesauttamassa tätä toimintaorientuneiden, emergenttien kansalaisryhmien muodostumista. (Jalava ym. 2017, 21.)

3.3.1 Kolmas sektori

Kansainvälisen Johns Hopkins tutkijaryhmän rakenteellisoperatiivisen määritelmän mukaan kolmatta sektoria määrittävät seuraavat kriteerit: rakenteellisuus, yksityisyys, voittoa tavoittelematon jakaminen, itsehallinnollisuus ja vapaaehtoisuus (Helander 1998, 53).

Kolmannesta sektorista käytetään myös nimitystä kansalaissektori eli se on kansalaistoimintaa, joka sijoitetaan kolmannen sektorin kenttään. Suomessa kolmannella sektorilla tarkoitetaan yksityisen sektorin eli yritysten ja julkisen sektorin eli valtion ja kuntien rinnalla olevia järjestäytyneitä toimijoita. Tyypillistä suomalaiselle kolmannelle sektorille on edellä mainittujen, kansainvälisen tutkimusryhmän löytämien kriteerien lisäksi, yleishyödyllisyys, eettisyys, solidaarisuus, yhteisöllisyys ja joustavuus. (Harju 2003, 15–16.)

Kolmas sektori koostuu pääasiassa järjestöistä ja säätiöistä sekä järjestöpohjaisista osuuskunnista. Erityisesti tulopohjansa osalta suomalainen kolmas sektori muistuttaa monessa suhteessa Ruotsin vastaavaa eli julkiselta sektorilta saatava rahoitus on suhteellisen pieni, vain noin 30 prosenttia, mikä tekee siitä huomattavan riippumattoman suhteessa valtioon. Tästä syystä suomalaista kolmatta sektoria voikin kuvata itsenäiseksi vapaaehtoissektoriksi. (Laaksonen & Helander 2020.)

3.3.2 Neljäs sektori ja kaupunkiaktivismi

Neljäs sektori viittaa terminä yhteiskunnan rakenteeseen. Se on uusi tai uudella tavalla noteerattava yhteiskunnan alue, jossa toimitaan instituutioiden ulkopuolella tai niiden välillä, verkostoitumisen pohjalta, yhteistoiminnallisesti, emergentisti eli jonkin tuloksena syntyvästi ja projektimaisesti sekä itseorganisoituvasti ja autonomisesti. (Faehnle & Mäenpää 2021, 44, 198.)

Ei pidä myöskään unohtaa neljännen sektorin aiempaa määritelmää, jossa neljäs sektori nähtiin hieman nykyistä suppeammin ja sen ajateltiin sisältävän enemmän lähipiiriin kuuluvat toimijat eli perheen ja suvun sekä perustuvan naapuruuteen ja tuttavuuteen (Harju 2003, 17). Tästä neljännen sektorin käsite on viimeisen, vajaan 20 vuoden aikana laajentunut käsittämään lähipiirin ja tuttavuuteen perustuvan kansalaistoiminnan lisäksi myös muun kansalaisista lähtöisin olevan aktivismin tai aktiivisuuden.

Kaupunkiaktivismi on kansalaisten itse organisoimaa ja omaehtoista toimintaa, joka tapahtuu yleensä järjestötoiminnan ja perinteisten instituutioiden ulkopuolella eli yhteiskunnan neljännellä sektorilla. Konkreettisesti toiminta tapahtuu kaupunkitilassa tai liittyy jollakin tavalla kaupungin oloihin. Se suuntautuu ensisijaisesti toimintaan, ei poliittisen mielipiteenmuodostukseen tai vaikuttamiseen ja on luonteeltaan aloitteellista, proaktiivista ja rakentavaa ja nojaa tee-se-itse-henkeen ja commons-ajatteluun sekä hyödyntää toiminnassaan ja järjestymisessään internetiä ja sosiaalista mediaa (Faehnle & Mäenpää 2016, 2021, 197.)

Tästä hyvänä, tuoreena esimerkkinä turvapaikanhakijoiden, viimeisimpänä Ukrainan sotaa paenneiden auttaminen, joka on usealla paikkakunnalla organisoitu täysin vapaaehtoisten, kaupunkiaktiivien voimin ja viestinnässä käytetään sosiaalista mediaa. Havaittavissa on, että ihmiset lähtevät liikkeelle ja osallistuvat sekä ovat kiinnostuneita ja aktiivisia, kun kokevat asian tärkeäksi. Tämä havainto vie jälleen ajatukset siihen, että laillisuuskasvatus on varmasti aiheena sellainen, joka kiinnostaa ja koetaan tärkeäksi, ja jonka pariin ihmisiä olisi helppo aktivoida.

3.3.3 Kumppanuusajattelun hyödyntäminen poliisissa

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetaan kunnille mahdollisuus hoitaa sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvat tehtävät itse, sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa, olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntaliitossa tai hankkimalla palveluja valtiolta, toiselta kunnalta, kuntaliitolta tai muulta julkiselta taikka yksityiseltä palveluntuottajalta (733/1992). Edellä mainitut, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisen eri vaihtoehdot, on kirjattu lakiin, joten tämä vain esimerkkinä ja ajatuksen suuntaajana kohti sitä, että pitäisikö tätä ajatusmallia laajentaa koskemaan myös muita, perinteisesti valtion ja kuntien tehtäviksi miellettyjen toimintojen järjestämistä, kuten poliisin laillisuuskasvatusta.

Perinteisesti poliisille kuuluvien tehtävien osalta tätä kumppanuusajattelua eli kahden tai useamman organisaation välistä tiivistä yhteistyötä, on ryhdytty toteuttamaan jo esimerkiksi Mark- ja Ankkuritoiminnassa. Ankkuritoiminta on moniammatillista yhteistyötä, joka tavoitteena on nuorten hyvinvoinnin edistäminen sekä rikosten ennaltaehkäiseminen. Toimintaa toteutetaan moniammatillisessa tiimissä, jossa poliisin lisäksi on mukana asiantuntijat sosiaali- terveys- ja nuorisotoimesta. Toiminnan valtakunnallisena tavoitteena on, että ankkuri toimii jossain vaiheessa kaikilla alueilla, kaikissa maakunnissa. (Sisäministeriö 2019, 9, 56.)

Ankkuritoimintaan on laadittu Sisäministeriön toimesta käsikirja, jossa sanoitetaan Ankkuritoiminnan sisältö ja menetelmät sekä annetaan ohjeet toiminnan organisoitumiseen, käynnistämiseen ja kehittämiseen. Ankkuritoiminnan asiakkaiksi ohjautuvat alle 18-vuotiaat lapset ja nuoret, jotka ovat

tehneet rikoksen tai heitä siitä epäillään, ovat käyttäneet huumeita ja / tai päihteitä ja / tai ovat vaarassa väkivaltaiseen ekstremismiin radikalisoitumiselle ja / tai tarvitsevat moniammatillista tukea elämäntilanteessaan (Sisäministeriö 2019, 10).

Ankkuritoiminnalle on laadittu yhteiset toimintatavat, joiden tarpeellisuutta on perusteltu seuraavin syin: *”1. Nuorilla ja perheillä on oikeus yhdenvertaisiin palveluihin. Kansallisesti yhtenäisten toimintatapojen ansioista ankkuripalvelut voidaan järjestää eri puolilla maata samansuuntaisesti. 2. Kansallisesti yhdenmukaisilla toiminnoilla voidaan tukea käytännön ankkuritoiminnan käynnistämistä, suunnittelua, toteutusta ja arviointia. 3. Yhtenäiset toimintatavat mahdollistavat moniammatillisen yhteistyön toteuttamisen ja johtamisen. 4. Ankkuritoimintaa voidaan paikallisesti, alueellisesti ja kansallisesti seurata, arvioida ja kehittää yhdenmukaisesti”* (Sisäministeriö 2019, 10).

Nämä samat perustelut kävisivät hyvin myös muunlaisen, koordinoitun toiminnan valtakunnalliseen järjestämiseen, esimerkiksi laillisuuskasvatukseen, joka vieläpä olisi ennalta estävää toimintaa, sen sanamukaisessa merkityksessä. Kuten Möttönen ja Niemelä toteavat teoksessaan Kunta ja kolmas sektori: *”Kansalaisyhteiskunta kehitystä voidaan vahvistaa julkisen ja kolmannen sektorin kumppanuudella”* (2005, 208). Vielä kun tähän lisätään neljännen sektorin tai kansalaisaktiivisuuden tuomat mahdollisuudet, voisi ajatella, että vain taivas on rajana.

Opetushallitus myöntää vuosittain rahoitusta perusopetuslain (628/1998) 47 §:n ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 – asiakirjassa määritellyn perusopetuksen yhteydessä järjestettävää kerhotoimintaa varten. Kuluvana vuonna jaossa oli 2,9 miljoonaa euroa ja myöntämisperusteena erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen (Opetushallitus 2022a).

Tämän opetushallituksen myöntämän tuen turvin esimerkiksi Konneveden kunta rahoitti lukuvuoden 2021–2022 aikana Markku Savolaisen Istunmäen koululla pitämää lasten salapoliisikerhoa. Käytän tätä Savolaisen kerhoa tässä opinnäytetyössäni esimerkkinä neljännen sektorin toimijasta tai kansalaisaktivistista, joka toiminnallaan tukee poliisin laillisuuskasvatustyötä mitä parhaimmalla tavalla.

Vuonna 2017 tehtiin laaja, hallitusohjelman kirjauksiin kokonaisturvallisuudesta ja pelastustoimista, sisäisen turvallisuuden selontekoon (2016), sisäisen turvallisuuden strategiaan (2017) ja Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan (2017) perustuva selvitys, jossa analysoitiin kolmannen sektorin toimintaa laajassa mittakaavassa turvallisuustoiminnan tukena. Tuon selvityksen tuloksena, analysoidun ja kerätyn tiedon perusteella, havaittiin, etteivät viranomaiset selviäisi kaikista turvallisuuteen liittyvistä tehtävistään ilman järjestöjen eli kolmannen sektorin toimijoiden tukea. (Jalava ym. 2017, 2,6.)

Selvityksessä kävi myös ilmi, että viranomaisten ja kolmannen sektorin välistä, pitkät perinteet omaavaa yhteistyötä tulee entisestään vahvistaa, luomalla esimerkiksi maakuntatason turvallisuusverkosto ja lisäämällä sopimuksellisuutta. Selvityksen perusteella todettiin myös hyvän yhteistyön turvaamisen edellyttävän nykyisen rahoitusmallin selkiyttämistä, esimerkiksi siirtämällä turvallisuustoiminnan ytimessä olevien järjestöjen toiminta sisäministeriön vastuulle vaiheittain. Selonteossa mainitaan myös, että tulevaisuudessa on aiemaa enemmän kiinnitettävä huomiota myös spontaanin kansalaistoiminnan eli neljännen sektorin rooliin viranomaisten toiminnan tukemisessa. (Jalava ym. 2017, 2,6.)

4 LAILLISUUSKASVATUS – SATSAUS TULEVAISUUTEEN

4.1 Osallisuuden näkökulma

Osallisuus ja osallistuminen ovat 1990-luvulta lähtien olleet sekä hallinnon että tukijoiden huomion kohteena keskusteltaessa edustuksellisen demokratian riittämättömydestä ja kansalaisten passiivisuudesta. Vuosituhannen vaihteessa, vuosien 1998–2001 välillä toteutetun, silloisen sisäasiainministeriön osallisuushankkeen sekä kestävän kehityksen paikallisagendaprosessien myötä virisi niin sanottu ensimmäinen osallisuusaalto, jossa painotettiin osallisuuden edistämistä kansalaisten ja hallinnon vuorovaikutusta tiivistämällä. Erityisesti huomion kohteena oli se, miten hallinto voi lisätä kansalaisten osallistumista ja vaikuttamista sen järjestämissä hankkeissa. (Mäenpää & Faehnle 2021, 238.)

Mäenpään ja Faehenlen mukaan nyt, 2020-luvun alussa, voidaan puhua viriämässä olevasta toisesta osallisuusaallosta, jossa tutkijat ja hallinto hahmottavat kansalaisten roolia resurssien kannalta sekä ilman sitä, että avainasemassa on kansalaisten suhde julkiseen valtaan nähden. Ensimmäisessä osallisuusaallossa hallinto ja tutkijat keskittyivät suunnittelu- ja päätösosallisuuteen, kun taas tässä toisessa aallossa korostuu kansalaislähtöisten prosessien ja monenlaisten toimijuuksien kautta syntyvä osallisuus, jossa korostuu tunnepohjainen ryhmäytyminen. (2021, 239.)

Mäenpää ja Faehnle ovat teoksessaan 4. sektori viitanneet Sinikka Sassiin, joka on vuonna 2002 määritellyt osallisuudessa olevan kysymyksen nimenomaan kuulumisen tunteesta ja sen syntyvän olennaiselta osin sen kokemuksen pohjalta, että halutessaan pystyy vaikuttamaan itseä ja muita koskeviin asioihin sekä toimimaan toisten hyväksi. Auttamisen halu aktivoi monia toimimaan ja saa heidät tuntemaan oman elämänsä merkitykselliseksi hyvän tekemisen kautta. Osallisuuden mahdollistaminen näyttäytyy yhteisön resurssien rakentamisena, kun sen ymmärretään syntyvän yhteisen hyvän tuottamisessa. (Mäenpää & Faehenle 2021, 239.)

Osallisuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista. Vuosina 2006–2007 toteutetun varhaisnuorisotyön järjestöjen ”Kuunnelkaa meitä” yhteishankkeen tuloksena syntyneessä ohjaajan oppaassa osallisuuden muodot on jaettu, nimenomaan lasten ja nuorten näkökulmasta, kuuteen eri ryhmään:

1. Ideointiosallisuus, joka lähtee siitä ajatuksesta, että olemalla osallisena jossakin ja saamalla kokemuksia, lapselle syntyy impulsseja toimia ja tätä kautta lapsi kehittyy ideoimaan ja luomaan toimintaa itselleen sopivaksi. Aikuisen tehtävänä on paitsi mahdollistaa tiedon saanti niin myös arvioida sen perille meno.
2. Tieto-osallisuus, mikä tarkoittaa sitä, että lapsilla ja nuorilla täytyy olla riittävästi tietoa, jotta he pystyvät osallistumaan suunnitteluun ja päätöksentekoon. Aikuisella on vastuu ja rooli tiedon jakamisessa ja sen pilkkomisessa sopivaksi sekä lapsen ohjaamisessa tunnistamaan tiedon lähteiden merkitys ja todenperäisyys.
3. Suunnitteluosallisuus, mikä tarkoittaa aikuisen ohjauksessa tapahtuvaa ideoiden muuttamista konkreettisiksi hankkeiksi tai projekteiksi.
4. Päätöksenteko-osallisuus, jolloin lapsi pääsee osalliseksi jonkin suunnitelman onnistuneesta loppuun saattamisesta, ja hänelle tulee tunne vaikuttamisen mahdollisuudesta.
5. Toimintaosallisuus, jolloin lapset ja nuoret saavat kokemuksia vastuutehtävistä ja osaamisen jakamisesta.
6. Arviointiosallisuus, jolloin tehtyjen projektien tai hankkeiden arviointi muokataan lasten kielelle ja he pääsevät aidosti arvioimaan osallistumistaan ja sitä, toteutuivatko suunnitelmat. (Nurmi & Rantala 2011, 149–151.)

Edellä luetelluista osallisuuden muodoista nähdään, että päästessään osalliseksi, esimerkiksi laillisuuskasvatuksesta ja saadessaan kokemuksia, vaikkapa laillisuuskasvatuksen yhteydessä tehdyistä projekteista, syntyy lapselle ja nuorelle impulsseja toimia ja kehittyy kyky arvioida omaa toimintaansa ja sen tuloksia. Tämä olisi varmasti se, mitä jokainen vanhempi toivoo ja mikä olisi paitsi lapsen ja nuoren, niin myös yhteiskunnan näkökulmasta toivottavaa.

4.2 Lapsen kasvu ja kehitys

Kehityopsykologinen tieto on hyödyllistä psykologien lisäksi myös muiden alojen toimijoille, kuten koulutus- ja sosiaalialan ammattilaisille sekä yhteiskunnan eri sektorien suunnittelusta ja päätöksenteosta vastaaville henkilöille, ja sitä tarvitaan monenlaisissa tilanteissa. Yksi teema, joka toistuu ihmisen eri kehitysvaiheiden kuvauksessa varhaislapsuudesta keskilapsuuteen, siitä edelleen nuoruuden kautta aikuisuuteen ja lopulta vanhuuteen, on oppiminen ja siihen liittyvät ongelmat. Toinen mielenkiintoinen teema on ihmisten väliset sosiaaliset suhteet, jotka alkavat lapsuuden perheessä ja kouluympäristössä, laajenevat myöhemmin puolisoon ja lapsiin ja ulottuvat lopulta laajemmin yhteiskuntaan ja ihmisyhteisöön. (Nurmi ym. 2014, 12.)

Kehityspsykologia tutkii ihmisen kehitystä aina syntymää edeltävästä ajasta, elämän viimeisiin vuosiin saakka ja mielenkiinto kohdistuu psykologisten, kuten ajattelun, motivaation, tunteiden ja sosiaalisen toiminnan, mekanismien ikäkausittaisiin muutoksiin (Nurmi ym. 2014, 15). Tästä syystä olisi mielenkiintoista saada tietää, millä tavalla systemaattisesti ja oikea-aikaisesti toteutettu laillisuuskasvatus voisi vaikuttaa ihmisen elämänkaareen. Joka tapauksessa ihmisen kehitysvaiheiden ymmärtäminen ja ymmärryksen hyödyntäminen, on keskiössä suunniteltaessa ja toimeenpantaessa erilaisia opetus- ja kasvatuskokonaisuuksia, vaikkapa laillisuuskasvatusta.

J. A. Hollon (1885–1967) sivistyskasvatusajattelussa, jota Matti Taneli on tutkinut väitöskirjassaan ”Kasvatus on kasvamaan saattamista”, on paljon sellaista, mikä pätee yhä tänäkin päivänä. Hollon mielestä kasvatuksen teoria on teoria käytäntöä varten ja sen luomisessa tulee ottaa huomioon sekä kasvatuksen maailman erityispiirteenä oleva kokonaisvaltainen näkökulma että elämän palvelemisen päämäärä. Hollon mielestä kasvatus on aina myös eettistä toimintaa, jonka päämääränä on hyvä elämä, ja jossa kasvattajan tehtävänä on luoda kasvatettavalleen eheä sivistyksellinen perusta, mikä voi tapahtua vain laaja-alaisen sivistyskasvatuksen avulla. (Taneli 2012, 3.)

Hollon ajatukseen siitä, että ”*kasvatus on kasvamaan saattamista*”, kiteytyy hyvin paitsi laillisuuskasvatuksen tavoite, niin myös yleinen lasten kasvatuksen tavoite – tavoitteena on saada lapset ja nuoret selviytymään elämässään itsenäisesti, kasvamaan osaksi perhettään ja yhteiskuntaa, oppimaan mikä on oikein ja väärin, arvokasta ja vältettävää, sopivaa ja epäsopivaa sekä mitkä ovat hänen oikeutensa, vastuunsa ja velvollisuutensa (MLL 2021).

4.3 Laillisuuskasvatuksen oikea-aikaisuus suhteessa lapsen kehitykseen

Keskilapsuus, ikävaihe, jonka katsotaan ulottuvan 6–7 vuoden iästä 12 vuoden ikään, on tärkeä vaihe lapsen kehityksessä, koska tällöin hän siirtyy kodin piiristä vähitellen laajempiin sosiaalisiin konteksteihin, kuten esikouluun ja kouluun. Nämä siirtymät vaikuttavat lapsen kognitiiviseen ja sosiaaliemotionaaliseen kehitykseen ja saavat aikaan huomattavia muutoksia käytöksessä. Tämän kehitysvaiheen keskeisin teema, Erik H. Eriksonin (1962) psykososiaalisen kehityksen teorian mukaan, on kysymys alemmuuden tunteen suhteesta työkyvyn, aikaan saamisen ja toimeliaisuuden tunteisiin. Tätä kehitysvaihetta voidaan pitää selkeänä kehityksellisenä siirtymävaiheena, jossa biologinen ja kognitiivinen kehitys mahdollistavat aiempaa itsenäisemmän toiminnan sekä vastuun ottamisen omasta toiminnasta. (Nurmi ym. 2014, 78–79.)

Keskeisessä asemassa lapsen kehityksen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta, tässä ikävaiheessa, on positiivisen minäkäsityksen muodostuminen liittyen omaan osaamiseen ja selviytymiseen eri ympäristöissä; kotona, koulussa ja laajenevassa kaveripiirissä. Ne lapset, joille ei keskilapsuuden vuosina kehity myönteistä minäkäsitystä itsestään oppijana ja sosiaalisen yhteisön jäse-

nenä, ovat muita alttiimpia paitsi sisäänpäin suuntautuville tunne-elämän ongelmille niin myös ulospäin suuntautuvalla oireilulla. Korostuneen käytöshäiriöt uhkaavat lapsen tasapainoista kehitystä ja useissa pitkittäistutkimuksissa on osoitettu niiden pysyvyys sekä yhteys erilaisiin elämänongelmiin aikuisiällä. (Nurmi ym. 2014, 78–79.)

Varhaislapsuudessa alkanut aivojen kasvu ja kehitys jatkuu keskilapsuudessa ja erityisesti kuuden ja kahdeksan ikävuoden välillä tapahtuvien aivotoiminnan muutosten ajatellaan olevan yhteydessä erityisesti ajattelun ja toiminnanohjauksen alueilla tapahtuviin kognitiivisten kykyjen kehittymiseen. Keskilapsuudessa aivojen rakenteessa tapahtuu myelinisoitumista eli eristetuppien kehittymistä hermosolujen haarakkeiden ympärille ja tämän ansiosta tiedonkulku hermosoluissa nopeutuu ratkaisevasti, mikä taas mahdollistaa hermoverkkojen toiminnan tarkentumisen. Rakenteellisten muutosten lisäksi aivoissa tapahtuu myös toiminnallisia muutoksia, kuten se, että 7 vuoden iässä tarkkaavaisuuden kiinnittämiseen liittyvä alfatoiminta alkaa dominoida ja tällöin unitilaan liittyvän theeta-toiminnan määrä vähenee. Lisäksi eri aivoalueiden yhteistoiminta paranee, eri aivoalueiden yhteistoiminnan ollessa yhä synkronoidumpaa. (Nurmi ym. 2014, 80–81.)

Lapsen ajattelussa tapahtuu kehittymistä esikouluikään tultaessa ja tämän ansiosta lapsi kykenee irtautumaan välittömistä aistihavainnoista ja pystyy pitämään mielessään useita samaan tilanteeseen liittyviä piirteitä sekä alkaa ajatella mielessään olevien sisäisten edustusten eli representaatioiden varassa. Tässä, Piagetin (1953) kutsumassa konkreettisten operaatioiden vaiheessa, fyysisen maailman tapahtumat tulevat ymmärrettävimmiksi, ajatteluun tulee lisää joustavuutta ja lapsi kykenee harkitsemaan erilaisia vaihtoehtoja ongelmia ratkaistessaan. Lisäksi kouluikään tultaessa kehittyä lukumäärän pysyvyyden ymmärtäminen. Myös kyky ymmärtää kolmiulotteista maailmaa, erilaisia malleja ja symboleita kehittyä nopeasti, samoin kuin kyky ja kiinnostus erilaisten luokituksen tekemiseen sekä ymmärrys luokkien ja alaluokkien suhteista. (Nurmi ym. 2014, 89–90.)

Myös lapsen muististrategioissa tapahtuu selkeä muutos keskilapsuudessa, jolloin hän alkaa tietoisesti käyttää tiettyjä toimintatapoja muistaakseen paremmin. Näitä erilaisia strategioita lapsi käyttää jo keskilapsuuden alussa, 6–7 vuoden iässä ja niiden käyttö kehittyä jatkuvasti 11–14 ikävuoteen asti. Keskilapsuuden keskeinen kehitystehtävä on oppiminen ja Vygotskin sosiaaliskulttuurinen teoria oppimisesta ja kehityksestä korostaakin lapsen ja hänen läheistensä välistä vuorovaikutusta, jossa lapselle välittyvät kulttuurin erilaiset työvälitteet, kuten symbolit, taidot, traditiot ja arvot. Tähän vaiheeseen liittyvät ohjaus ja opetuskeskustelut, jotka helpottavat lapsen roolia ajattelijana. Ajattelemalla lapsen kanssa, aikuinen tukee lasta käyttämällä hienovaraisia vihjeitä ja kysymyksiä juuri sen verran kuin on välttämätöntä ja tätä aikuisen tukea häivytetään vähitellen, selittämällä lopuksi käsitteiden ja asioiden välisiä yhteyksiä siten, että lapsi kykenee ymmärtämään mistä oli kyse. (Nurmi ym. 2014, 93, 95.)

Muisti ja tarkkaavaisuus toimivat käsikädessä, eivätkä siis voisi toimia toistaan erillisinä. Tarkkaavaisuuden suuntaaminen on keskeistä oppimisen kannalta ja lapsen eksekutiivisessa tarkkaavaisuusmekanismissa tapahtuu nopeaa kehitystä 6–7 vuoden välillä eli juuri siirryttäessä varhaislapsuudesta keskilapsuuteen. Tässä vaiheessa osalla lapsista ilmenee huomattavan suuria vaikeuksia tarkkaavaisuuden säätelyssä ja ylläpitämisessä niissä tilanteissa, joihin ei liity omaa innostusta tai motivaatiota. Uusien haasteiden kohtaamisessa ja tarkkaavaisuuden uudelleen suuntaamisessa auttavat tehtävälanteissa koetut myönteiset tunnekokemukset. (Nurmi ym. 2014, 112–114.)

Keskilapsuudessa jatkuu myös lapsen motoristen taitojen kehitys, mikä mahdollistaa lapsen elämänpiirin laajenemisen. Tällöin lapsen liikkuminen lähiympäristössä lisääntyy ja liikkumiseen liittyvät havaintotaidot sekä kyky arvioida omia suorituksiaan kehittyvät huomattavasti. Arviointitaito liittyy kiinteästi esimerkiksi liikenneturvallisuuteen ja huomionarvoista onkin, että sekä onnettomuustilastot että tutkimukset, jotka koskevat esikouluikäisten ja kouluaan aloittavien lasten liikkumista ja arviointikykyä liikenteessä, osoittavat puutteita lasten havainnointikyvyssä sekä omien taitojen arvioinnissa 11–12 vuoden ikään asti. (Nurmi ym. 2014, 82–83.)

Tutkimusten mukaan edes kaikilla 11-vuotiailla ei ole vielä vakiintunut turvallinen katseen suuntaaminen vasemmalle, oikealle ja vasemmalle liikenteessä, joten harjoittelu yhdessä aikuisen kanssa, todellisissa liikennetilanteissa, näyttäisi tuottavan positiivisimmat tulokset turvallisen liikennekäyttäytymisen kehittämisessä (Te Velde ym. 2003, viitattu teoksessa Nurmi ym. 2014, 84). Tämä konkreettinen esimerkki ja kaikki edellä kuvailtu, keskilapsuudessa tapahtuva valtava kehitys, puoltavat sitä tosiasiaa, että laillisuuskasvatus olisi järkevää aloittaa nimenomaan 6–7 vuoden iässä ja kuljettaa sitä systemaattisesti mukana koko keskilapsuuden ajan, sillä tähän kehitysvaiheeseen liittyvät kiinteästi myös kaverisuhteet kehityksen edistäjänä (Nurmi ym. 2014, 122).

Ikätovereiden seurassa lapsi omaksuu sukupuolelle tyypillistä käyttäytymistä, oppii paitsi toiminnallisia-, niin myös sosiaalisia taitoja sekä moraalisen käyttäytymisen pelisääntöjä. Vuorovaikutus tovereiden kesken herkistää toisten näkökulman ymmärtämiselle ja tukee oikeudenmukaisuuden kehitystä. Tässä vaiheessa kaveriporukat muodostuvat usein läheisyysperiaatteen mukaisesti eli koostuvat oman luokan oppilaista, harrastusryhmän jäsenistä tai naapuruston lapsista. Näissä ryhmissä lapselle muodostuu yhtä lailla käsitys sopivasta pukeutumisesta kuin käyttäytymisestäkin, ja ryhmä voi kohdella poikkeavia yksilöitä ankarastikin (Nurmi ym. 2014, 122.)

Näin ollen oikein ajoitettu laillisuuskasvatus voisi hyötyä tästä vahvasta, tietynlaisesta ”ryhmäpaineesta”, joka on keskilapsuudelle ominaista. Laillisuuskasvatuksen ajoittamista keskilapsuuteen puoltaa myös se, että kiusaamista havaitaan jo varhaiskasvatuksessa, mistä se jatkuu edelleen

kouluihin ja aikuisten työelämään saakka. Myös kiusaamisen mahdollisuudet ovat lisääntyneet virtuaaliympäristön kehittymisen myötä ja tänä päivänä digitaaliset laitteet ovat lasten saatavilla yhä varhaisemmassa vaiheessa. (Nurmi ym. 2014, 123.)

Suomen kouluihin on kehitetty opetus- ja kulttuuriministeriön tuella, Turun yliopiston professori Kristiina Salmivallin johdolla kiusaamista vastustava ohjelma, KiVa, joka tulee sanoista **ki**usaamista **va**staa ja perustuu ajatukseen siitä, että myönteinen muutos luokkatovereiden käyttäytymisessä voi vähentää kiusaamisen tuottamaa sosiaalista arvostusta ja kiusaamishalukkuutta (Nurmi ym. 2014, 124). Ohjelman laajat kokeilut kouluissa ovat osoittaneet sen vähentävän kiusaamista ja uhriksi joutumista erityisesti luokilla 1–6, tulosten ollessa vaihtelevampia luokilla 7–9 (Kärnä 2012, viitattu Nurmi ym. 2014, 124). Näin ollen myös KiVa ohjelmasta saadut havainnot puoltavat laillisuuskasvatuksen aloittamista heti peruskoulun alaluokilta lähtien.

4.4 Vapaa-ajan harrastusten merkitys lapsen kasvuun ja kehitykseen

Koulutyön ohella vapaa-ajanvietto voi tukea lapsen myönteistä kehitystä, kehittämällä lapsen toiminnallisia ja sosiaalisia taitoja, vahvistamalla pysyvyyden tunnetta ja lisäten sosiaalista pääomaa sosiaalisten suhteiden, normien omaksumisen ja keskinäisen luottamuksen kasvun kautta. Erityisen merkittävää vapaa-ajan vietto voi olla sellaiselle lapselle, joka elää kodin ongelmien keskellä tai on muutoin syrjäytymisvaarassa. (Nurmi ym. 2014, 125.)

Harrastukset ovat paitsi tärkeä vastapaino koulutyölle, niin ovat myös luomassa vapaajan perustaa tulevaisuutta varten, mikäli ohjaus on laadukasta (Mahoney ym. 2005, viitattu Nurmi ym. 2014, 84). Mahoney ym. (2005) mukaan myönteistä kehitystä tukeva vapaa-ajan käyttö sisältää seuraavia elementtejä:

1. Fyysinen ja psykologinen turvallisuus sitä kautta, että toiminta ohjaa terveyttä edistäviin tottumuksiin ja myönteiseen vuorovaikutukseen toisten kanssa.
2. Toiminta on rakenteeltaan sopivaa eli sillä on selkeät ja johdonmukaiset säännöt sekä odotukset ja se tapahtuu aikuisten valvonnassa ja ohjauksessa.
3. Toimintaan liittyy tukea antavat ihmissuhteet, joita on mahdollista luoda niin aikuisiin kuin muihin vertaisiin ja näille ihmissuhteille ominaista on lämpö, läheisyys, huolehtiminen ja keskinäinen kunnioitus.
4. Toiminnassa, joka arvostaa yksilöiden kulttuurista, sukupuolesta ja etnisestä taustasta johtuvaa erilaisuutta, on mahdollisuus kokea yhteenkuuluvuutta.
5. Toiminta ylläpitää vaatimusta sosiaalisesti hyväksyttävästä käyttäytymisestä ja vahvistaa yksilön moraalista kehitystä.

6. Toiminta tukee pysyvyyden tunnetta vahvistaen itsenäisyyttä, arvostaen yksilön mielipiteiden ilmaisua, tukien yksilön kehityksellistä etenemistä ilman absoluuttista suoritustasovaatimusta sekä luoden tilaisuuksia vastuunoton kehitykselle.
7. Toiminta tarjoaa mahdollisuuden taitojen kehittämiseen pätevässä ohjauksessa, mahdollisuuden oppia fyysisiä, älyllisiä, psykologisia ja sosiaalisia taitoja, jotka edistävät hyvinvointia ja suuntaavat hyvään tulevaisuuden toimintakykyyn.
8. Toiminta auttaa jäsentymisessä perhe-elämään, kouluun ja yhteiskuntaan. (Nurmi ym. 2014, 125).

Edellä luetellut myönteistä kehitystä tukevat vapaa-ajankäytön periaatteet tukevat sitä ajatusta, että myös laillisuuskasvatusta voisi systemaattisesti viedä tai liittää vapaa-ajan harrastuksiin tai siitä voisi kehittää vapaa-ajanharrastuksen. Samalla se antaa vastauksen johdannossa esitettyyn kysymykseen siitä, voisiko poliisin tuottamaa ja faktoihin perustuvaa sekä säännöllisesti poliisin toimesta päivitettävää materiaalia hyödyntää myös muualla, kuten vapaa-ajan kerhotoiminnassa - kyllä voisi, oikein koordinoituna ja ohjattuna.

Harrastustoiminnan järjestämistä iltapäivisin koulun piirissä on kokeiltu jo vuosina 2002–2005 toteutetussa Mukava-hankkeessa, jonka lyhenne tulee sanoista: **mu**istuttaa **kas**vatus**vas**tuusta. Kyseessä oli eheytytyn koulupäivän kokeilu, joka käsitti kaikki peruskoulun luokkatasot ja useita eri kouluja. Eheytetty koulupäivä, josta myöhemmin on käytetty nimitystä joustava koulupäivä, rakentui oppituntien lisäksi joko toimintaryhmistä, joita aikuinen valvoi ja joissa oppilas sai levätä tai puuhailta haluamiaan asioita tai oppilaan itsensä valitsemista, ohjatuista harrastusryhmistä. Kokeilun aikana toimintaryhmien ja harrastusten ohjaus järjestettiin moniammatillisesti, siten, että koulussa oli opettajien lisäksi myös harrastusten ohjaajia. Opettajat saivat myös halutessaan ohjata harrastusryhmiä, vaikka pääasiassa keskittyivät opetustyöhönsä. (Pulkkinen & Launonen 2005, viitattu Nurmi ym. 2014, 126.)

Kokeilukoulujen opettajista valtaosa, 87 prosenttia, oli sitä mieltä, että eheytetty koulupäivä lisäsi oppilaiden koulussa viihtymistä. Saman käsityksen jakoivat myös vanhemmat sekä oppilaat itse. Kokeilu kesti kolme vuotta ja sen aikana harrastustoiminnan piiriin tuli suurin osa oppilaista. Ainoastaan kymmenesosa suhtautui täysin välinpitämättömästi toimintaan. (Nurmi ym. 2014, 126.) Iltapäivisin, koulun piirissä järjestetty harrastustoiminta vähentää harrastuskuljetuksia ja vapauttaa illat perhe-elämälle, joten eheytytyllä koulupäivällä oli kouluviihtyvyyden parantumisen ja oppilaiden kehittymisen lisäksi myönteistä vaikutusta myös kodin ja koulun yhteistyöhön (Pulkkinen & Metsäpelto 2014, viitattu Nurmi ym. 2014, 127).

Tutkijoiden havaintojen mukaan pitkäjänteinen harrastukseen paneutuminen kehittää paitsi lapsen taitoja, niin myös kasvattaa sitoutumista harrastukseen, silloinkin kun se ei tunnu mukavalta sekä

luo arvokkaan suhteen harrastuksen ohjaajaan (Petit ym. 1997, viitattu Nurmi ym. 2014, 128). Metsäpellon ja Pulkkinen (2012) mukaan harrastuksen myönteiset vaikutukset näkyvät, kun se on jatkunut kahdesta kolmeen vuotta. Yläkoululaisten osalta Pulkkinen ja Launosen (2005) mukaan todettiin, että oppilaat, jotka osallistuivat koulun piirissä yhteen tai useampaan opetussuunnitelman ulkopuoliseen harrastukseen, suuntautuivat opintoihin myös peruskoulun jälkeen sekä osallistuivat tovereidensa kiusaamiseen vähemmän kuin harrastustoimintaan osallistumattomat. (Nurmi ym. 2014, 128.)

Mukava hanke on saanut jatkoa vuodesta 2008 lähtien kehitetyn, perusopetuslain (628/1998) 47 §:ssä ja Perusopetuksen perusteet 2014-asiakirjassa määritellyn koulujen kerhotoiminnan muodossa. Se luetaan osaksi aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sitä voidaan järjestää perusopetuksen yhteydessä hyödyntäen kolmannen sektorin, koulun muiden sidosryhmien ja eri hallintokuntien osamista. (Opetushallitus 2022b.)

Toiminnan järjestämisen periaatteet kirjataan paikalliseen opetussuunnitelmaan ja kunkin koulun vuosittaiseen lukuvuosisuunnitelmaan. Koulun kasvatukselliset, opetukselliset ja ohjaukselliset tavoitteet toimivat kerhotoiminnan lähtökohtina ja tavoitteet ovat hyvin pitkälle samat kuin aiemmin toteutetussa Mukava hankkeessa eli monipuolisen, lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä tukevan vapaa-ajan toiminnan aikaan saaminen ja vakiinnuttamien osaksi oppilaan iltapäivää ja näin ainakin yhden, läpi koko perusopetuksen jatkuvan kerhoharrastuksen mahdollistaminen sekä oppilaan osallisuuden lisääminen. (Opetushallitus 2022b.)

5 SALAPOLIISIKERHO – ESIMERKKI KAUPUNKIAKTIIVISUUDESTA

5.1 Tarina ja mies salapoliisikerhon takana

Markku Savolainen on huikea esimerkki ihmisestä, joka haluaa toisille hyvää. Hän on ehtinyt 77 elinvuotensa aikana olla monessa mukana. Nuorena miehenä hän hankki poliisin koulutuksen, aloittaen vuonna 1969 kokelaskurssin, jonka suorittuaan aloitti tammikuussa 1970 työt Helsingin poliisilaitoksella. Vuonna 1972 hän siirtyi Espoon poliisilaitokselle, missä toimi sekä järjestyspoliisin että rikostutkinnan tehtävissä. Keväällä 1974 hän suoritti silloisen koulutusjärjestelmän mukaisen miehistökurssin ja osallistui vuosien 1974–1975 aikana myös poliisin edunvalvontaan, ollen mukana Suomen Poliisien Liitto ry:n toiminnassa. (Savolainen 2022a, 2022c.)

Elokuussa 1975 Savolainen jäi pois poliisin tehtävistä siirtyessään vakuutusyhtiö Pohjolan palvelukseen. Hän oli kuitenkin innostunut laillisuuskasvatuksesta, päästyään kuulemaan vuonna 1974 Otaniemessä Pentti Matikaisen esitelmän nuorisopoliisitoiminnan liikennevalistuksesta, ja halusi

jatkaa tärkeäksi kokemansa asian parissa myös vakuutusosalalle siirryttyään. Savolainen sai idean siitä, että vakuutusyhtiö voisi olla mukana poliisin laillisuuskasvatuksessa tukemalla taloudellisesti materiaalihankinnassa. (Savolainen 2022a).

Nuorisopoliisitoiminta oli alkanut vuonna 1972 Helsingin poliisilaitoksella komisario Majlis Sandbergin toimesta. Tuolloin niin kutsutut nuorisopoliisit aloittivat kouluvierailut, joista kouluhallitus maksoi heille kultakin tunnilta erillisen luentopalkkion. Vakuutusyhtiöön siirtymisensä jälkeen Savolainen esitti yhteistyöajatuksensa Nupolle eli silloiselle Helsingin poliisilaitoksen nuorisopoliisille, missä aiheesta innostuttiin ja yhteistyö sai alkunsa. (Savolainen 2022a, 2022c.)

Yhteistyön alkamisen aikaan nuorisopoliisitoiminnan kehittämistyöstä vastasi komisario Olavi Hannuksela, Helsingin poliisilaitoksen hallinnossa ja Helsingin nuorisopoliisia johti ylikonstaapeli Jouko Mikkonen, jolla oli ryhmässään vaihtuva määrä konstaapeleja. Vakuutusyhtiö tuki toimintaa 30 000 markalla vuodessa ja tuo summa käytettiin nimenomaan laillisuuskasvatus- ja liikenneopetusmateriaalin tuottamiseen ja valmistukseen. (Savolainen 2022a, 2022f.)

Kari Kallio, joka toimi vakuutusyhtiö Pohjolassa tiedotusjohtajana, ymmärsi hyvin yhteistyön merkityksen; vakuutusyhtiö hyötyy poliisin laillisuuskasvatuksesta vähenevien vahinkojen suhteessa, mikä mahdollisti yhteistoiminnan vakuutusyhtiön ja Helsingin nuorisopoliisin välillä. Vuonna 1989, Kallion siirryttyä pois Pohjolan palveluksesta, tämä yhteistyömuoto katkesi. (Savolainen 2022a, 2022c.)

Yhteistyö ja poliisin ennalta estävän työn tukeminen jatkui kuitenkin samana vuonna, 1989 perustetun Nuorisopoliisin Tuki ry -nimisen yhdistyksen toimesta. Savolainen kutsui toimintaan mukaan tuttuja liikemiehiä, Herttoniemen Lions Club ry:n jäseniä sekä nuorisopoliiseja. Yhdistyksen hallitus koostui pääasiassa Lionsin jäsenistä, rehtoreista ja poliiseista, jonkun rehtorin toimiessa aina puheenjohtajana. Savolainen itse toimi 19 vuotta yhdistyksen sihteerinä, vastaten muun muassa kokousten valmistelusta. (Savolainen 2022a, 2022c.)

Nuorisopoliisin Tuki ry:n yhteistyö poliisin kanssa toimi siten, että poliisi antoi ideat ja aiheet laillisuuskasvatus- ja opetusmateriaalin sisältöön ja yhdistys auttoi niiden toteuttamisessa taloudellisesti. Toiminta keskittyi Helsinkiin, mutta vuosien varrella materiaalia toimitettiin yhdistyksen toimesta myös muihin maakuntiin perustettuihin Nupo yksiköihin. Yhdistys lakkautettiin vuonna 2008, samana päivänä, kun Helsingin nuorisopoliisi lakkautettiin, koska enää ei ollut kohdetta, jolle varoja kerätä. (Savolainen 2022a, 2022c, 2022f.)

Edellä kerrotun lisäksi Savolainen toimi vuodesta 1984 lähtien yksityisetsivänä, mistä kumpuavat myös sittemmin, paljon myöhemmässä vaiheessa, perustetun lasten Salapoliisikerhon monet ideat.

Savolainen teki yksityisetsivähommaa oman päivätyönsä ohella, mutta jäätyään pois vakuutusyhtiön palveluksesta vuonna 2005, hän suoritti vuonna 2002 voimaan astuneen vartioimisliikelain mukaisen turvallisuusalan erityisammattitukinnon, jotta sai vartiointiliikeluvat ja pystyi jatkamaan yksityisetsivätoimintaa. Eläkettä Savolainen ryhtyi nauttimaan vuonna 2008 ja vuonna 2015 hän myi yritystoimintansa, minkä jälkeen on toiminut enää neuvonantajana nuoremmille kollegoilleen sekä ollut mukana yksityisetsivätoiminnan kansallisessa ja kansainvälisessä yhdistystoiminnassa. (Savolainen 2022a, 2022f.)

Salapoliisikerho sai alkunsa vuonna 2019, kun Savolainen ryhtyi pitämään kerhoa mökkipaikkakunnallaan Konneveden Istunmäellä. Savolainen oli pienestä pojasta alkaen ollut kiinnostunut kaikesta salapoliisi- ja etsivätoimintaan liittyvästä, kuten kaikenlaisesta tutkinnasta, vakoilusta ja seurannasta, ja kun taustalla oli vielä poliisina ja yksityisetsivänä hankitut tiedot ja taidot, paloi hänessä halu opettaa lapsille hyviä tapoja ja selviytymiskeinoja sekä tarjota hauskoja harrastehetkiä. Savolainen kokee, että voi omalla panoksellaan paitsi ohjata lapsia oikeaan suuntaan, niin olla heille läsnä, yksi välittävä ja huomiota antava, turvallinen aikuinen. (Savolainen 2022a).

Kerhotoiminta alkoi täysin vapaaehtois pohjalta. Savolainen kysyi kyläkoulun rehtorilta mahdollisuutta ryhtyä pitämään tällaista kerhoa ja potentiaalisten osallistujien näyttäessä vihreää valoa, hän sai luvan aloittaa kerhotoiminnan. Aluksi kerho kokoontui joka toinen maanantai, iltana kello 18–19. Pienessä kyläkoulussa oli totuttu muutenkin toimiaan yhdessä eri-ikäisten kanssa, joten samaa konseptia toteutettiin myös salapoliisikerhossa; kaikki halukkaat saivat tulla mukaan ja kerhoon ilmoittautuivatkin kaikki kyläkoulun oppilaat, eskarista kuudesluokkalaisiin. (Savolainen 2022a.)

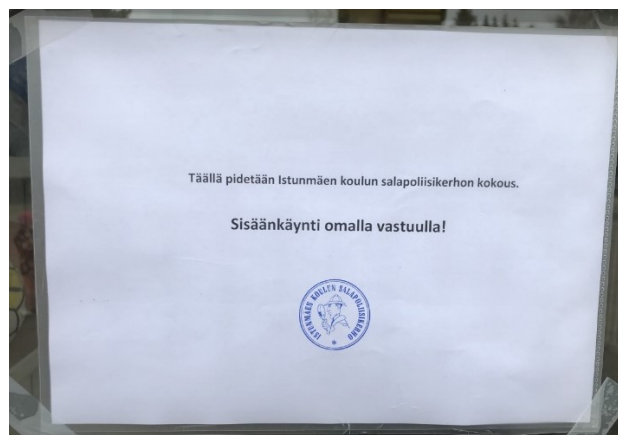
Savolainen sai mukaan, kerhotoimintaa tukemaan, paikallisen leipomon, joka lahjoitti kerholle leivät, joista kyläyhdistyksen aktiivit tekivät lapsille välipalaa kerhoa varten. Tämä käytäntö tosin loppui koronan myötä tulleisiin rajoitteisiin, mutta siihenkin Savolainen keksi korvaavan idean ja hankki kerhoon välipalaksi banaania, joka oli hygieenistä ja näin ollen luvallista tarjottavaa myös korona-aikana. Edellä kerrotun lisäksi myös paikallinen pankki ja kyläyhdistys ovat olleet tukemassa kerhoa, muun muassa vuonna 2021, kun se teki päiväretken Tampereelle poliisi- ja vakoilumuseoihin. Paikallinen pankki on tukenut kerhoa lahjoittamalla lapsille vuosittain ikiomat suurennuslasit salapoliisitehtäviä varten. (Savolainen 2022a).

Salapoliisikerho toimi kaksi ensimmäistä lukuvuotta iltatoimintana, kunnes kuluvan vuoden, 2022 alusta alkoi vuoden kokeilu, jossa salapoliisikerho toimii osana valtioavusteista, opetushallituksen koordinoimaa kerhotoimintaa. Konneveden kunta haki avustusta kerhotoimintaan, ja kun sitä myönnettiin, tuli salapoliisikerhosta yksi kerhotoiminnan muoto, mihin valtionavustusta kohdennetaan. Nyt Savolainen saa kerhosta 40 euroa / kerta, minkä kunnan opetustoimi maksaa, koska heidän on

pystyttävä järjestämään toimintaa sekä näyttämään se toteen. Syksyllä 2022 salapoliisikerholla starttasi toimintansa 4. kausi. (Savolainen 2022a).

5.2 Salapoliisikerhon toiminta pähkinäkuoressa

Salapoliisikerhon idea on tarjota lapsille paitsi hauskoja harrastehetkiä ja jännitystä leikin muodossa, niin myös opettaa heille hyvä tapoja ja sellaisia asioita, jotka auttavat heitä pärjäämään elämässä. Kaikessa kerhon toiminnassa on pohjalla ajatus siitä, että toimimalla oikein, saamiensa oppien mukaan, lapsi tai nuori voi joskus, tilaisuuden tullen auttaa poliisia. Näin ollen yhtenä kerhon kantavana ajatuksena onkin myönteisen poliisikuvan luominen. (Savolainen 2022a.)

Kuva 1. Salapoliisikerhon tunnus. Kuva 2. Ilmoitus käynnissä olevasta salapoliisikerhon kokouksesta. (kuvat: Anu Tervanen)

Kerho kokoontuu Konneveden Istunmäen kyläkoululla, jonka seinässä on salapoliisikerhon oma tunnus (kuva 1.). Kerhon alkaessa koulun oveen laitetaan ilmoitus salapoliisikerhon kokoontumisesta (kuva 2.) Kaikilla kerholaisilla on jäsenkortti, jossa on heidän nimensä, valokuvansa ja sormenjälkensä. Lisäksi kaikilla kerholaisille on jaettu omat suurennuslasit, vihot, joissa on kerhon oma leima sekä kynät. Tiimeillä, joihin kerholaiset on jaettu, on myös omat kassit, joissa on kyniä, papereita ja muita tarvikkeita tehtävien tekemistä varten. (Savolainen 2022a.)

Tiimeihin on jaettu eri ikäisiä kerholaisia ja niiden vetäjinä toimivat vanhimmat oppilaat eli yleensä kuudesluokkalaiset. He lukevat saadut tehtävät pienemmille kerholaisille, jonka jälkeen tiimit keskustelevat saaduista tehtävistä ja näin ryhmien nuorimmatkin jäsenet innostuvat tehtävistä ja pysyvät mukana touhussa. Näin toimien Savolainen opettaa lapsille paitsi toimimista ryhmässä niin isommille myös vastuunottamista ryhmän vetämisestä sekä pienemmistä kerholaisista. (Savolainen 2022a.)

Savolainen laatii jokaiselle kerhokerralle rungon (liite 1), jonka mukaan kerho etenee ja perehtyy itse huolellisesti, etukäteen käsiteltäviin asioihin. Esimerkiksi lakiasioiden ollessa kyseessä, hän tustuu hallituksen esitykseen kyseisestä aiheesta, jotta kertoo ja opettaa kerholaisille varmasti oikeita asioita. Kerhossa lapsilta ei tentata mitään, vaan asioita käydään läpi yhdessä keskustellen, ja esimerkiksi lakipykälät ja oikeat toimintatavat eri tilanteissa tulevat tutuiksi leikin varjolla; erilaisen leikkien, pelien ja tehtävien avulla. (Savolainen 2022a.)

Salapoliisikerhossa on harjoiteltu muun muassa tuntomerkkien havainnointia erilaisten kirjoittamis- ja piirtämistehtävien avulla. Savolaisen mukaan lapset ovat tehneet erittäin hyviä ja tarkkoja havaintoja ja tehtävien mielenkiintoa on lisätty sillä ajatuksella, että kerholaiset dokumentoivat tuntomerkkejä ihan oikeaa poliisia varten. Myös etäisyyksien arviointia on harjoiteltu. Lapset ovat mitanneet kukin oman sylvälänsä, vaaksansa ja askelparinsa pituuden ja näiden tietojen avulla hahmottaneet erilaisia etäisyyksiä, muun muassa auton etäisyyttä koulurakennuksen seinästä ja niin edelleen. Myös tätä on tehty sillä ajatuksella, että oikeilla havainnoilla voi joskus pystyä auttamaan poliisia tehtävissään. (Savolainen 2022a.)

Savolaisella on mittava arsenaali erilaista välineistöä salapoliisikerhon tehtäviä varten. Hänellä on yksityisetsiväajoiltaan peräisin oleva oikea, Ruotsin Krim. Teknisk Materiel Ab:stä tilattu teknisen tutkinnan salkku, joka sisältää aivan oikeat välineet ja tarvikkeet esimerkiksi sormenjälkien ottamista ja kipsivalosten tekemistä varten. Lapset ovatkin kerhossa päässeet taltioimaan sormenjälkiä erilaisilta pinoilta ja tutkimaan niitä sekä ottamaan kipsivaloksia muun muassa auton renkaiden jäljistä. Oikeilla välineillä tehdyt tutkimukset ja taltiointit ovat omiaan lisäämään todentuntua tekemiseen. Savolaisella on kerhon käyttöön myös näkymätöntä mustetta, jolla hän on laatinut lapsille salakirjoitusta, joka heidän on pitänyt uv-valon avulla etsiä ja sen jälkeen selvittää kirjoituksen sanoma (kuva 3.). (Savolainen 2022a.)

Kuva 3. Salakirjoitusta koulun sisäovessa. (kuva: Anu Tervanen)

Savolaisella on hankittuna salapoliisikerhoa varten hyvä järjestelmäkamera sekä videokamera, joiden käyttöä lapset ovat myös päässeet harjoittelemaan. Kerhossa on kuvattu jalkineen jälkiä, auton renkaiden jälkiä sekä tutkittu valolla jälkiä lattiasta ja erilaisilta pinnoilta, minkä jälkeen havainnot on kirjattu tarkasti ylös. Kuviin liittyen yksi, Savolaisen paljon käyttämä tehtävätyyppi, on ollut erilaisten kuvien tarkastelu ja havaintojen tekeminen niistä. (Savolainen 2022a.)

Savolaisella on käytössään paljon salapoliisikerhoa varten ottamia valokuvia, esimerkiksi erilaisista ajoneuvoista ja henkilöistä. Hän on näyttänyt niitä lapsille hetken aikaa, minkä jälkeen on esittänyt niistä kysymyksiä, joihin vastaaminen on vaatinut kerholaisilta tarkkojen havaintojen tekemistä. Kaikki kuvista eivät ole suinkaan tarkkoja, vaan tarkoituksella vähän epätarkkoja, hämäriä tai teknisesti väärin otettuja, ja myös niistä on yhdessä opeteltu tarkastelemaan yksityiskohtia sekä kiinnitetty huomiota kameran oikeanlaiseen käyttöön kuvaustilanteessa. Kuvista on tunnistettu erilaisia autotyyppisiä, dokumentoitu henkilöiden vaatetusta ja yleisesti vastattu kysymykseen; mitä näet kuvassa. Näin Savolainen on opettanut lapsia kiinnittämään huomiota tuntomerkkeihin sekä havainnoimaan yksityiskohtia. (Savolainen 2022a.)

Vaikka Savolaisella on käytössään paljon välineitä, ei salapoliisikerho toki ole pelkää hauskojen tehtävien tekemistä. Tärkeä osa kerhoa on opettaa lapsille ihan oikeita elämään liittyviä sääntöjä ja lakeja sekä toimintamalleja, usein toki hauskan tekemisen kautta. Kerhossa on tutustuttu paljon muun muassa jokamiehen oikeuksiin ja tiettyihin rikosoikeudessa rikokseksi määriteltyihin tekoihin, erityisesti rikoslain 24 luvun teemoihin yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta. Asioiden yhdessä opetteluun jälkeen lapset ovat saaneet testata taitojaan esimerkiksi erilaisilla, Savolaisen laatimilla kirjallisilla tehtävillä (liite 2). (Savolainen 2022a.)

Savolainen on saanut vanhemmilta palautetta siitä, että moni asia, muun muassa toisten kuvaamiseen ja kuvien julkaisemiseen liittyen, on mennyt perille, kun asioita on käsitelty Savolaisen johdolla kerhossa. Salaa kuvaamiseen eli rikoslaisissa määriteltyyn salakatseluun ja siihen liittyviin yksityiskohtiin Savolainen on keskittynyt kerhossa paljon, ja hän onkin kehittänyt erilaisia kysymyspatteereita aiheeseen liittyen. Kerhossa on myös pohdittu sitä, miten toimia, jos huomaa jonkun seuraavan itseään liikenteessä. (Savolainen 2022a.)

Kaikista mieleisimpiä tehtäviä salapoliisikerhossa ovat olleet, paitsi lasten mielestä, niin myös Savolaisen havaintojen mukaan, erilaiset aarteen etsintätehtävät, ansojen asettamiset ja siihen liittyvä ”rosvon” kiinniottaminen, erilaiset morsetustehtävät ja niiden ratkaiseminen sekä tietysti vierailijat, kuten poliisi. (Savolainen 2022a.)

Aarretta on välillä etsitty ”postin tuoman” vihjeen perusteella, välillä pimeässä, seuraten valon avulla reitin varrelle sijoitettuja heijastimia. Löydetyn heijastimen luona on odottanut vihje seuraavasta kohteesta ja niin edelleen. Aarteen etsinnässä parasta on tietysti ollut lopuksi löydetty aarre,

joka on ollut Savolaisen kerhon käyttöön keräämiä kolikoita tai makeisia. Lapset ovat myös virittäneet Savolaisen antamien ohjeiden mukaan ansoja, kuten ansalangan polun poikki, minkä jälkeen ovat jääneet odottamaan ansan laukeamisen aiheuttamaa hälytystä ja sitä seuraavaa rosvon kiinniottoa. Poliisi on myös vierailut kerhossa jokaisella toimintakaudella. (Savolainen 2022a.)

Savolainen näkee paljon vaivaa sen eteen, että saa kerhon sisällön lapsia kiinnostavaksi. Lukematomat ideansa tehtäviin hän ammentaa paitsi omasta, monipuolisesta kokemuksestaan, niin myös erilaisista, lapsille suunnatuista salapoliisikirjoista (kuva 4.).

Kuva 4. Kirjoja, joista Markku Savolainen ottaa ideoita kerhon tehtäviin. (kuva: Markku Savolainen)

Savolainen on myös hankkinut itselleen osaamista kerhon vetämiseen osallistumalla kesällä 2022 kolmen opintopisteen (3 op) laajuiseen, lasten ja nuorten harrastustoiminnan ohjaajille tarkoitettuun koulutukseen ”Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa”. Koulutus oli osa kansallista lapsistrategiaa ja sisälsi seuraavat teemat: lasten ja nuorten harrastustoiminnan laatu ja pedagogiikan kehittäminen sekä lapsen ja nuoren kehitysvaiheet. Koulutus toteutettiin Zoom- ja DigiCampus alustoilla ja sen toteuttamisesta vastasivat Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio ja Taideyliopiston Avoin kampus yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Olympiakomitean kanssa. (Taideyliopisto 2022.)

Innokkaain salapoliisikerholainen Savolaisen kerhouralla on ollut Hilma Autio, joka aloitti kerhossa käymisen heti sen ensimmäisenä toimintavuotena ja kävi sitä niin kauan kuin se oli hänelle mahdollista eli kevääseen 2022 asti, jolloin hän päätti 6. luokan ja edessä oli siirtyminen yläkouluun. Autio kertoi Ylen 28.10.2019 julkaisemassa, kerhoa koskevassa uutisessa halunneensa salapoliisikerhoon muun muassa siksi, että hänestä tulee isona poliisi, kerhon myötä ehkä jopa salapoliisi (Savolainen 2022a, Yle 2019).

Keväällä 2022, kolmen kerhovuoden päätteeksi Hilma Autio halusi suorittaa loppukokeen ja sellaisen Savolainen hänelle myös järjesti (liite 3). Savolainen piti loppukoneen Istunmäen kyläkoululla

22.5.2022 ja kävi koulun kevätjuhlassa 4.6.2022 luovuttamassa Autiolle salapoliisikerhon päättödistuksen. (Savolainen 2022e.)

5.3 Savolaisen havaintoja ja ideoita kerhotoimintaan liittyen

Salapoliisikerhoa vetäessään Savolainen on kohdannut monenlaisia, hyvin erilaisista lähtökohdista tulevia lapsia, ja on havainnut, että myös kaikista villeimmät, jotka eivät aina jaksaa keskittyä, hyötyvät siitä, että kerhossa on säännöt, joista aikuinen pitää kiinni ja vaatii noudattamaan. Välillä kerhossa on jouduttu pitämään myös puhutteluita menon äidyttyä liian villiksi, mutta Savolainen on huomannut, että kaikki lapset tarvitsevat ja janoavat aikuisen huomiota, erityisesti juuri ne kaikkein villeimmät, ja kokevat saamansa huomion tärkeänä. Lapset myös haluavat saavuttaa aikuisen hyväksynnän, ja sen vuoksi onkin tärkeää antaa sopivasti kiitosta, kannustaa ja kehua onnistuneista suorituksista. Hienoja hetkiä, puolin ja toisin, ovat ne, kun esimerkiksi keskittymisvaikeuksista kärsivä lapsi onnistuu löytämään useiden, kärsivällisyyttäkin vaativien suoritusten jälkeen aarteen. (Savolainen 2022a.)

Savolainen näkee tärkeänä, että kerhossa mennään lasten ehdoilla, tehdään ikätasolle sopivia tehtäviä ja puhutaan asioista lapsen tasoisesti. Joskus porukka on järkevää jakaa ikätason mukaisiin ryhmiin ja kehitellä kullekin erillisiä ja eritasoisia tehtäviä. Näin Savolainen toimi muun muassa kevään 2022 viimeisessä kerhossa 12.5.2022, jota opinnäytetyön tekijä oli seuraamassa. (Savolainen 2022a.)

Tuolloin lapset jaettiin kolmeen ryhmään: 11–12-vuotiaat, 8–10-vuotiaat ja 6–7-vuotiaat. Vanhimmat, joita oli tuolla kerralla paikalla viisi, saivat tehtäväksi mennä koulutalon yläkerrassa olevaan huoneeseen ja asettaa sinne erilaisia ansoja, mistä voi myöhemmin nähdä, jos joku on käynyt huoneessa. Lasten toteutettua tehtävän, käytiin siellä vierailemassa, minkä jälkeen heidän piti palata tekemään omat havaintonsa luvattomasta käynnistä. 8–10-vuotiaat, joita oli kolme, saivat salakirjoituksen ratkaisemistehtävän ja nuorimmat, eskarit ja ekaluokkalaiset, saivat tehtäväkseen piirtää poliisiauton, jonka olivat kerhokerran aluksi nähneet poliisipartion vierailun yhteydessä.

Savolaisen kokemuksen mukaan paljon erilaista, keskittymistä ja tarkkuutta vaativaa tekemistä sisältävässä kerhossa ohjaajia pitäisi olla useampia. Savolaisen havaintojen mukaan meno villiintyy heti, jos toiminta hetkeksikään pysähtyy. Myös ryhmiin jako ikätason mukaan, on Savolaisen kokemuksen mukaan järkevää. Tällöin tehtävistä saa mielekkäämpiä kaikille osallistujille. Pienet eivät jaksaa keskittyä samalla tavalla kuin isommat ja etenkin sisällä, heidän keskittymisensä usein herpaantuu, mikä johtaa helposti riehumiseen, mistä puolestaan isommat kerholaiset kärsivät. Aiemmin, kerhon toimiessa ilta-aikaan, sen kesto oli 1,5 tuntia, mikä Savolaisen mukaan oli parempi kuin tunti, johon siirryttiin siinä vaiheessa, kun kerho alkoi olla suoraan koulupäivän jälkeen, koulun yhteyteen sijoitettuna. (Savolainen 2022a.)

Savolaisella on lukuisia ideoita toiminnan kehittämiseksi ja laajentamiseksi. Yhtenä ajatuksena, salapoliisikerhon valtakunnalliseen toteuttamiseen, hän on esittänyt, että nuorimmille, 6–7-vuotiaille laadittaisi väritys- ja tehtäväkirja, jossa aiheena olisi poliisi ja poliisin tehtävät. Lisäksi tehtävissä voisi käsitellä esimerkiksi hyvien tapojen noudattamista. Kirjan voisi kustantaa jokin sopiva taho, esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja se olisi aika edullinen ratkaisu, minkä lisäksi sen käyttö olisi helposti toteutettavissa kouluissa opettajan tai kerhoissa ohjaajan toimesta. (Savolainen 2022b.)

8–10-vuotiaille pitäisi Savolaisen näkemyksen mukaan tuoda niin sanotusti ”kovempaa tekstiä” eli laillisuuskasvatuksen perusasioita puolipehmein arvolutauksin. Heille voisi olla erilaisia oikein vai väärin tehtäväratoja, joissa oikeista vastauksista saisi kerättyä pisteitä, jotka lukukauden lopuksi laskettaisi ja eniten pisteitä keränneet palkittaisi. Palkitsemisen tapa olisi kunkin toimintaa järjestävän tahon omassa harkinnassa. 11–12-vuotiaille voisi puolestaan laatia tehtäviä, joissa he joutuisivat itse raportoimaan tapahtumia, joita heidän on pitänyt joko julkisesti tai salaa seurata. Tehtävissä voisi korostaa RL 24 luvun määritelmiä ja niiden ymmärtämistä. (Savolainen 2022b.)

Savolainen on ollut ideoidensa kanssa yhteydessä myös opetushallitukseen ja sieltä hänelle on esitetty toive salapoliisikerhokonseptin valtakunnallisesta toteuttamisesta. Savolaisen ajatuksen mukaan toteuttaminen voisi olla mahdollista siten, että alaluokkien oppilaat jaettaisi kolmeen eri iän mukaiseen tasoon ja kullekin ikäryhmälle olisi oma opetusmateriaalinsa. Kuhunkin tasoon liittyen tehtäisi omat ohjevideonsa, joilla ohjaaja ja lapset yhdessä toteuttavat kulloinkin vuorossa olevan salapoliisitehtävän ja keskustelevat sen eri vaiheiden aikana. (Savolainen 2022d.)

Tällä tavoin eri puolilla Suomea olevilla ohjaajilla olisi yhtenäiset mallit, joiden mukaan he voisivat omassa kerhossaan käydä tehtäviä läpi ja ratkaista niitä yhdessä lasten kanssa. Tämän tyyppinen toteutus edellyttäisi Savolaisen näkemyksen mukaan paitsi hyviä käsikirjoituksia kustakin tehtävästä ja kerhokerrasta, niin myös poliisin asiantuntemusta. Salapoliisikerhokonseptin kohderyhmä olisivat juuri alakouluikäiset lapset, jotka Savolaisen näkemyksen mukaan omaksuvat hyvin vaikutteita ja toisaalta ovat niille myös alttiita. Salapoliisikerhon avulla heitä olisi mahdollisuus yrittää ohjata oikealle tielle, poliisilain edellyttämällä, ennalta estävällä tavalla. (Savolainen 2022d.)

6 AJATUKSIA LAILLISUUSKASVATUKSEN TULEVAISUUDESTA

6.1 Toimintaympäristön muutoksen vaikutukset poliisintyöhön ja vapaaehtoistoimintaan

Muutokset toimintaympäristössä ovat paitsi lisänneet poliisin ennalta estävän työn vaatimuksia, niin myös sen merkitystä sisäiselle turvallisuudelle ja kuitenkin samaan aikaan olemme tilanteessa, että

resursseja ennalta estävään työhön ei ole riittävästi. Vaikka suomalainen yhteiskunta on tullut monella tavalla turvallisemmaksi, esimerkiksi poliisin tietoon tulleiden rikosten määrällä tarkasteltuna, niin samaan aikaan yhä suurempi haaste on suomalaisen yhteiskunnan koheesion eli sisäisen eheyden heikentyminen. (Sisäministeriö 2018, 5.)

Muuttuvassa toimintaympäristössä, on yhteiskunnan kannalta keskeistä ylläpitää luottamusta poliisiin myös jatkossa sekä turvata poliisin tehokkaan toiminnan edellytykset, sillä osaava ja ammattitaitoinen poliisitoiminta ylläpitää ja vahvistaa kaikkien väestöryhmien luottamusta poliisin toimintaan. Koska poliisi on viime aikoina joutunut keskittämään voimavaransa ensisijaisesti kiireellisten hälytystehtävien hoitamiseen ja vakavaan rikollisuuteen liittyviin tehtäviin, on tärkeää, että ennalta estävä toiminta nähdään poliisitoiminnan lisäksi myös yhteiskunnassa kustannustehokkaana osana toiminnan kokonaisuutta ja sen yhteiskunnallinen merkitys ymmärretään laajasti. (Sisäministeriö 2018, 6.)

Ennalta estävän toiminnan kautta voidaan, yksilövaikutusten lisäksi, vahvistaa kansalaisten luottamusta poliisiin, poliisin yhteyttä paikallisyhteisöihin sekä estää vakavamman rikollisuuden leviäminen. Koska aiempi tapa organisoida poliisin ennalta estävää toimintaa ei ole resurssien, eikä tuloksellisen tehtävistä selviämisen näkökulmasta mahdollista, on keksittävä uusia keinoja selvittää ennalta estävästä toiminnasta ja huolehdittava esimerkiksi siitä, että poliisi kohtaa nuoria yhteistyössä muiden viranomaisten, järjestöjen ja yhteisöjen edustajien kanssa positiivisen, luottamusta herättävän poliisikuvan luomiseksi. (Sisäministeriö 2018, 6, 19.)

Tulevaisuudessa, toimintaympäristön muutoksen myötä, myös vapaaehtoistyön panos suuntautuu eri tavalla kuin tällä hetkellä, pysyen kuitenkin korkeana ihmisille tärkeissä yhdistyksissä, jotka ovat heille henkireikiä sekä oman identiteetin rakentajia ja ylläpitäjiä, kuten terveys- ja sosiaaliyhdistykset, identiteettiyhdistykset, harrastus- ja kulttuurijärjestöt sekä liikuntaseurat. On arveltu, että kiinnostavia vapaaehtoistoiminnan aloja tulevat olemaan myös asuinalue- ja kaupunginosatyö, hengellinen yhdistystoiminta sekä tietty ammatillinen ja taloudellinen yhdistystoiminta. Sen sijaan epämuodikkaat ja vanhentuneet toiminnan alat ja yhdistykset, kuten poliittinen ja ammattiyhdistysten järjestötoiminta, tulevat olemaan häviäjien joukossa kilpailtaessa vapaaehtoisten panoksesta. (Harju 2010, 158–160.)

Nämä, edellä kuvatut, poliisin ja vapaaehtoistyön toimintaympäristöjen muutokset huomioiden, poliisin koordinoima ja poliisin ohjeistukseen perustuva laillisuuskasvatus vapaaehtoistyön muotona, voisi olla kiinnostava, koska sillä aikuiset toimijat voisivat olla yhdessä rakentamassa nykypäivän lasten ja nuorten - tulevaisuuden aikuisten, identiteettiä ja oikeustajua. Yhteistyössä toteutetun, pit-

käjänteisen laillisuuskasvatuksen avulla, voitaisi kehittää asuinalueiden ja kaupunginosien viihtyisyyttä ja turvallisuutta sekä sitä kautta vaikuttaa ihmisten turvallisuuden tunteeseen. Juuri niin kuin laki poliisia edellyttää - yhteistyössä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa.

6.2 Seniorikansalaiset ja opiskelijat tulevaisuuden laillisuuskasvattajina?

Aaro Harju on arvioinut vuonna 2010 vapaaehtoispanoksen olevan kysytty voimavara 10–15 vuoden kuluttua eli nyt, tänä päivänä, 2020-luvulla ja sellaisella järjestö- tai kansalaistoiminnalla, joka saa osakseen kansalaisten ilmaisen työpanoksen, olevan huomattavia etuja muihin nähden. Hän on myös tuolloin arvioinut, että eläkkeellä olevat, hyväkuntoiset kansalaiset ovat avainasemassa vapaaehtoistyön tekijöinä, koska vaativa työelämä sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen ei rajoita heitä samalla tavoin, kuin se rajoittaa työikäisten vapaaehtoispanosta. (2010, 163.)

Vuonna 2001 kansainvälisen vapaaehtoistyön tekemästä laajasta tutkimuksesta kävi ilmi, että lähes kaksi viidennestä, vähintään 15-vuotiaista suomalaisista, osallistui vapaaehtoistoimintaan ja keskimäärin aikuissuomalaiset käyttivät aikaansa vapaaehtoistoimintaan 18 tuntia viikossa. Eniten aikaansa vapaaehtoistoimintaan käyttivät vanhimmat ikäryhmät, toiseksi eniten nuorimmat aikuiset ja vähintään päivätöitä tekevät keski-ikäiset. (Helander 2006, 78.)

Muiden auttamisen halu on tärkeä, vapaaehtoisuuteen motivoiva tekijä, minkä lisäksi ikäihmisille tärkeä vaikutin on saada säännöllistä ohjelmaa päiväänsä. Lisäksi ikäihmisten asennoituminen vapaaehtoistyötä kohtaan on erittäin myönteistä. Ja vaikka koko aikuisväestön panos yhteiskunnan hyväksi tapahtuu valtaosin kolmannen sektorin yksiköiden toimesta tai niiden piirissä, niin lisäksi myös palkaton, neljännen sektorin työpanos on erittäin näkyvässä ja tärkeässä roolissa. Ikäihmisten, neljännen sektorin vapaaehtoisten auttamistyön lisäksi heidän hallussaan olevan hiljaisen tiedon käyttö on nousemassa voimavaraksi, joten esimerkiksi yritys-elämä pystyy hyödyntämään. (Helander 2006, 78, 80.)

Jos siis yritys-elämä pystyy tätä ikäihmisten hiljaista tietoa hyödyntämään, niin varmasti yhtä lailla myös julkinen sektori niin halutessaan. Tähän on päätynyt myös Markku Lehto vuonna 2006 ilmestyneessä, kuntien voimavaroja arvioivassa ja kunnan roolia yhteisönä analysoivassa, raportissaan, jossa hän on todennut, että: *”Yhtenä mahdollisuutena on turvautua aktiivisen päivätyönsä jo tehneisiin, eläkkeelle siirtyneisiin, mutta edelleen elinvoimaisiin, luomiskykyisiin ja maailmaa avarasti tarkasteleviin kansalaisiin. Näistä reserveistä löytyy tulevana vuosina yhä enemmän ihmisiä, jotka ovat valmiita ennakkoluulottomasti ja ilman suuria konsulttipalkkioita hahmottelemaan vaihtoehtoisia toimintamalleja ja keskustelemaan niin virkamies- kuin luottamushenkilöjohdon kanssa toteuttamistavoista”* (Helander 2006, 82).

Väistämättä mieleen tulevat, muiden seniorikansalaisten lisäksi, ikääntyneet ja eläköityneet poliisit. Siinä yksi kartoittamaton ja käyttämätön yhteiskunnan voimavara, joka voisi paitsi kyetä, niin myös olla halukas käyttämään työuransa aikana kertynyttä tietotaitoaan edelleen yhteiskunnan hyväksi.

Konneveden Istunmäellä lasten salapoliisikerhoa pitävä Markku Savolainen on esimerkki ikäihmisestä, seniorikansalaisesta, joka on halunnut omalla toiminnallaan olla, paitsi tukemassa lasten kasvua yhteiskunnan sääntöjä ja lakeja noudattaviksi kansalaisiksi, niin myös olla tukemassa poliisin laillisuuskasvatustyötä jakamalla elämänsä varrella kertynyttä hiljaista tietoa eteenpäin, nuorempien sukupolvien hyväksi. Savolaisen tekemällä työllä on siis merkitystä sekä yksilön eli lapsen näkökulmasta että laajemmin koko yhteiskunnan näkökulmasta.

Toinen mielenkiintoinen, tarkastelun arvoinen ryhmä ovat opiskelijat. Alle 30-vuotiaat olivat talkootyön suhteen epäaktiivisin ryhmä, mutta sosioekonomisista lähtökohdista katsottuna opiskelijoiden joukosta voisi löytyä paljon hyödyntämätöntä potentiaalia. (Helander 2006, viitattu Majander 2017, 14.) Suomessa vapaaehtoistyö työmuotona, on levinnyt sellaisille aloille, joilla sen yhdistäminen opintoihin sujuu luontevasti, kuten sosiaalityö, kun taas monissa muissa maissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, vapaaehtoistyön yhdistämisellä opintoihin on paljon pidemmät perinteet (Majander 207,14).

Oppilaitosyhteistyö on nähty yhtenä keinoa saada nuoria ja nuoria aikuisia mukaan vapaaehtoistointaan, mutta siitä kuinka paljon tätä on käytännössä hyödynnetty ei ole tietoa. (Hakkarainen ym. 2014, viitattu Majander 2017, 14). Opiskelijoita on kuitenkin mukana esimerkiksi urheiluseurojen valmennustoiminnassa, josta saamansa korvauksen avulla he esimerkiksi pieneltä osin rahoittavat opiskeluaan. Olisiko tässä kohta, mitä voisi hyödyntää myös poliisin laillisuuskasvatuksen jalkauttamisessa?

7 POHDINTA

Olen opinnäytetyössäni, jonka ajattelen olevan ennen kaikkea kehittämistyö, esittänyt tarkoituksellisesti paljon kysymyksiä, joihin toivon erityisesti organisaatiossani tartuttavan. Olen myös pyrkinyt löytämään vastauksia ja ratkaisuehdotuksia siihen, miten laillisuuskasvatusta voisi tulevaisuudessa, muuttuneessa ja yhä muuttuvassa toimintaympäristössä tehdä ja koordinoita.

Työn tarkoitus on ollut nimenomaan herättää keskustelua siitä, miten ja millä tavalla poliisin ennalta estäväksi toiminnaksi perinteisesti mielletty laillisuuskasvatus tullaan tulevaisuudessa järjestämään, kenen toimesta se tullaan järjestämään ja voisiko sitä mahdollisesti tehdä joku muu kuin poliisi virkatyönään. Olen konkreettisen esimerkkitapauksen avulla halunnut tuoda näkyväksi yhden

tavan tehdä laillisuuskasvatusta niin kutsutun neljännen sektorin toimijan eli kansalaisaktiivin toimesta sekä sitä kautta nostaa keskusteluun kolmannen ja neljännen sektorin käyttämisen laajemmin ja systemaattisemmin poliisin apuna laillisuuskasvatuksessa pelkkien puheiden sijaan.

Markku Savolaisen vetämän salapoliisikerhon tarkalla dokumentoinnilla, voisi saada paljon ideoita sen konseptuointiin ja aiheen edelleen kehittelyyn, jopa valtakunnallisen mallin luomista varten. Pohdin jo opinnäytetyöni suunnitteluvaiheessa, että haasteeksi tämän opinnäytetyön toteuttamisen kannalta tulee muodostumaan Savolaisen valtava materiaalin ja ideoiden määrä sekä se, että Savolaisella itsellään ei ollut mitään tarkkaa tai järjestelmällistä luetteloja erilaisista tehtävistä, vaan moni asia nojautuu hänen muistiinsa ja perustuu hänen käytännön kokemukseensa.

Oli siis tarkoin pohdittava millä tarkkuudella lähden Savolaisen materiaalia dokumentoimaan ja kirjaisinko näkyville vain perusrungon ja joitakin toteutusideoita esimerkin omaisesti. Tästä rajaamisesta keskustelin opinnäytetyöni ohjaajien kanssa, sillä kuten Vilka ja Airaksinen opinnäytetyön oppaassaan tuovat esille, piilee näissä toimeksiannetuissa opinnäytetöissä vaara siitä, että työ helposti laajenee mittavammaksi kuin mitä työlle asetetut tavoitteet edellyttävät ja mihin omat rahkeet riittävät (Vilka & Airaksinen 2003, 18).

Ohjauskeskustelujen tuloksena päädyin käyttämään Savolaisen salapoliisikerhoa esimerkkinä siitä, kuinka neljännen sektorin toimija, ihan tavallinen kansalainen, voi olla auttamassa poliisia laillisuuskasvatuksessa ja keskittymään työssäni siihen, että sidon Savolaisen esimerkin teoriaan, koska sitä ei ole aiemmin tehty. Tällä tavoin ajattelen luovani pohjaa seuraaville asian parissa, mahdollisesti ja toivottavasti, otettaville askeleille.

Osallisuus ja sen hyödyntäminen ovat näkemykseni mukaan niitä teemoja, joihin poliisin on syytä tarttua ja minkä ympärille lähteä rakentamaan tulevaisuuden laillisuuskasvatustoimintaansa tiiviissä yhteistyössä kolmannen ja neljännen sektorin toimijoiden kanssa. J.A Hollon ajatus *”Kasvatus on kasvamaan saattamista”* kiteyttää koko laillisuuskasvatuksen tarkoituksen.

Selvästi oikea aika laillisuuskasvatukseen aloittamiselle on keskilapsuus, jonka katsotaan ulottuvan 6–7 vuoden iästä 12 vuoden ikään, koska tuolloin lapsen biologinen ja kognitiivinen kehitys mahdollistavat aiempaa itsenäisemmän toiminnan lisäksi vastuun ottamisen omasta toiminnasta. Toki laillisuuskasvatuksen teemoja on tärkeää jatkaa tämän jälkeenkin, mutta koska keskilapsuuden keskeinen kehitystehtävä on juuri oppiminen, niin tärkeässä roolissa ovat erilaiset ohjaus ja opetuskeskustelut.

Keskustelujen kautta lapsi, vuorovaikutuksessa läheistensä ja aikuisten kanssa, oppii muun muassa oman kulttuurinsa erilaiset työvälitteet, kuten symbolit, taidot, traditiot ja arvot. Näin ollen tämä

on oikea kohta myös laillisuuskasvatukselle, jonka tehtävänä on siirtää yhteiskunnan arvot ja hyväksyttävät toimintatavat osaksi lapsen arvomaailmaa ja toimintatapoja.

Olen tätä opinnäytetyötä tehdessäni ja Markku Savolaisen salapoliisikerhoon tutustuessani miettinyt paljon sitä, millaisessa maailmassa lapset ja nuoret saisivat elää ja millaisia aikuisia heistä voisi kasvaa, jos heillä jokaisella olisi mahdollisuus saada samanlaista laillisuuskasvatusta oikea-aikaisesti ja pitkäjänteisesti; jos heillä jokaisella olisi elämässään oma ”Savolaisen Markkunsu”.

Näen oikea-aikaisen ja oikein toteutetun laillisuuskasvatuksen voivan olla ratkaisu moniin yhteiskunnallisiin, valtavasti aikaa ja rahaa vieviin ongelmiin. Sillä voidaan parhaassa tapauksessa vaikuttaa yksilön itsensä tekemiin ratkaisuihin tai vastaavasti niihin ratkaisuihin, joita joku muu tekee ja joiden kohteeksi yksilö joutuu. Esimerkkinä koulukiusaaminen ja sen yksilöille ja yhteiskunnalle aiheuttamat valtavat kulut myöhemmin elämässä ilmenevinä syrjäytymisen, mielenterveys- ja päihdeongelmien tai rikollisuuden aiheuttamina menoina.

Työ ja aihe avaavat paljon mahdollisuuksia jatkotutkimukselle ja asian eteenpäin työstämiselle. Mielenkiintoista olisi esimerkiksi tehdä pitkäjänteistä tutkimusta siitä, vaikuttaako alakouluikässä, vaikkapa salapoliisikerhokonseptin muodossa, saatu laillisuuskasvatus lapsen tulevaisuuden valintoihin. Toisaalta työ voi haastaa jonkun tahon tarttumaan poliisin ennalta estävän materiaalin eli laillisuus- ja liikennekasvatus materiaalin työstämiseen, materiaalipankin rakentamiseen ja aineiston ylläpitämiseen.

Työ on vain pintaraapaisu valtavan isosta aiheesta ja yksi näkökulmaa siihen, mihin suuntaan ja millä keinoin laillisuuskasvatusta voisi tulevaisuudessa lähteä kehittämään. Se on varmaa, että poliisin on löydettävä uusia työn tekemisen muotoja; katsottava laatikon ulkopuolelle, joko yksin tai yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

LÄHTEET

- Harju, A. 2003: Yhteisellä asialla - Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa, Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, P. 2022. Poliisitarkastaja, poliisihallitus, poliisitoimintayksikkö, väkivaltarikostorjunta ja ennalta estävä toiminta. Puhelinkeskustelu 20.10.2022.
- Helander, V. 1998: Kolmas sektori. Saarijärvi, Gummerus.
- Helander, V. 2006: Seniorikansalainen voimavarana. Helsinki, Kuntaliitto.
- Jalava, J. & Raisio, H. & Norri-Sederholm, T. & Lahtinen, H. & Puustinen, A. 2017: Kolmas sektori viranomaisten turvallisuustoiminnan tukena. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 76/2017. Luettavissa: https://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/76_Loppuraportti+kolmas+sektori+viranomaisten+turvallisuustoiminnan+tukena_editoitu+22.12.2017.pdf/8ae646dd-b4b7-49a3-86f3-ee86001fdcf2/76_Loppuraportti+kolmas+sektori+viranomaisten+turvallisuustoiminnan+tukena_editoitu+22.12.2017.pdf?version=1.0&t=1513933517000. Julkaistu 12.12.2017. Luettu 4.10.2022.
- Laaksonen, H. & Helander, V.: Kolmas sektori Suomessa – Suomalainen kolmas sektori on taloudellisesti itsenäinen ja nojaa vahvasti vapaaehtoistyöhön. Luettavissa: <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tie-topankki/kolmas-sektori-suomessa/>. Julkaistu 11.11.2020. Luettu 21.9.2022
- Majander, A. 2017: Spontaani vapaaehtoisuus ilmiönä. Laurea ammattikorkeakoulu, AMK-opinnäytetyö. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122799/Spontaani%20vapaaehtoisuus%20ilmiona.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 10.10.2022.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL) 3.3.2021: Lapsen kasvatusta ja vanhemman kasvatustietoisuus. Luettavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-kasvatus-ja-vanhemman-kasvatustietoisuus/>. Luettu 6.10.2022.
- Muttillainen, V. & Huotari, V. toim. Poliisin toimintaympäristö. Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2018. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 132. Tampere 2018.
- Mäenpää, P. & Faehle, M. 27.10.2016: Asukasfoorumi – Osallisuusfoorumi. KAUPUNKIAKTIVISMI – julkisen vallan ja perinteisen järjestötoiminnan haastajana. Luettavissa: https://kaupunkiaktivismi.files.wordpress.com/2015/02/espoo_asukasfoorumi_aktivismi_271016.pdf. LUETTU 20.9.2022.
- Mäenpää, P. & Faehle, M. 2021: 4. sektori - Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Tampere, Vastapaino.

Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005: Kunta ja Kolmas sektori - Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä, PS-kustannus.

Nurmi, J-E. & Ahonen, T. & Lyytinen, H. & Lyytinen, P. & Pulkkinen, L. & Ruoppila I. 2014: Ihmisen psykologinen kehitys. 5. uudistettu painos. Jyväskylä, PS-kustannus.

Nurmi, S. & Rantala, K. toim. 2011: Näyn & Kuulun - Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki, LK-kirjat.

Opetushallitus 2022a. Koulun kerhotoiminnan järjestäminen ja kehittäminen. Luettavissa: <https://www.oph.fi/fi/funding-release/koulun-kerhotoiminnan-jarjestaminen-ja-kehittaminen-2022>. Luettu 22.9.2022.

Opetushallitus 2022b. Koulun kerhotoiminta. Luettavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/koulun-kerhotoiminta>. Luettu 6.10.2022.

Osman, E. 2022: Puhelinkeskustelu 5.10.2022.

Perttula, J. 2013: Kolmas sektori turvallisuuden osatekijänä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 107. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86727/Raportteja107_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 23.9.2022.

Perusopetuslaki 628/1998. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki#Pidm45949344395008>. Luettu 22.9.2022.

Poliisihallitus 2010: Lähipoliisitoiminnan strategia: Lähipoliisitoiminnan ja turvallisuusyhteistyön kehittämisen strategiset linjaukset ja tavoitteet 2010. 1/ 2010. Luettavissa: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiww%20wstructure/14774_Lahipoliisitoiminnan_strategia_verkkoversio.pdf?a59fead0ef34d288. Luettu 22.9.2022.

Poliisihallitus 2022: Poliisihallituksen raportti poliisin ennalta estävän työn strategian toteutumisesta 2021. POL-2022-23784. Sisäinen lähde. Luettu 7.10.2022.

Poliisilaki 581/2019. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872>. Luettu 14.4.2022

Poliisin strategia 2020–2024. Luettavissa: <https://poliisi.fi/documents/25235045/28127375/Poliisin-strategia-2020-2024.pdf/712129e3-0110-cdc1-3ef3-8c29052a5763/Poliisin-strategia-2020-2024.pdf?t=1606152509317>. Luettu 14.4.2022.

Roiha, M. 2019: Yksityisetsivän vetämä salapoliisikerho kiinnostaa koululaisia Konnevedellä – ”Olen pienenä halunnut poliisiksi, nyt haluan salapoliisiksi”. Ylen uutinen 28.10.2019. Luettavissa <https://yle.fi/uutiset/3-11033273>. Luettu 16.2.2022.

Savolainen, M. 2022a. Salapoliisikerhon perustaja ja idean isä. Tapaaminen 25.3.2022.

Savolainen, M. 2022b. Salapoliisikerhon perustaja ja idean isä. Sähköposti 14.5.2022.

Savolainen, M. 2022c. Salapoliisikerhon perustaja ja idean isä. Sähköposti 17.5.2022.

Savolainen, M. 2022d. Salapoliisikerhon perustaja ja idean isä. Sähköposti 20.5.2022.

Savolainen, M. 2022e. Salapoliisikerhon perustaja ja idean isä. Sähköposti 21.5.2022.

Savolainen, M. 2022f. Salapoliisikerhon perustaja ja idean isä. Sähköposti 12.10.2022.

Sisäministeriö 2014: Poliisin ennalta estävän toiminnan strategia vuosille 2014–2018. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79008/Poliisin%20en-nalta%20est%c3%a4v%c3%a4n%20toiminnan%20strategia%20vuosille%202014%20-%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 24.9.2022.

Sisäministeriö 2018: Poliisin ennalta estävän työn strategia (Enska) 2019–2023. Luettavissa: <https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Poliisin+en-nalta+est%C3%A4v%C3%A4n+ty%C3%B6n+strategia+2019-2023.pdf/ae0d1f5-8fc9-fac6-1e60-68c0374e296f/Poliisin+ennalta+est%C3%A4v%C3%A4n+ty%C3%B6n+strategia+2019-2023.pdf.pdf>. Luettu 20.4.2022.

Sisäasiainministeriön kansalais- ja kansalaisjärjestöstrategia 2009–2011. Helsinki 2009. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160855/192009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 21.9.2022.

Sisäministeriön julkaisuja 2019:16. Ankkuritoiminnan käsikirja. Moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennaltaehkäisemiseen. Helsinki 2019. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161483/SM_16_19_Ankkuritoiminnan_kasikirja.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Luettu 22.9.2022.

Taideyliopisto, Taidekasvatuksen observatorio 2022: Koulutus. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Luettavissa: <https://www.taideobservatorio.fi/en/koulutus>. Luettu 7.10.2022.

Taneli, M. 2012: Kasvatus on kasvamaan saattamista. Kasvatusfilosofinen tutkimus J.A Hollon kasvatustajatteluista. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta, kasvatustieteiden laitos. Väitöskirja. Luettavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/85782/Annales%20C%20351%20Taneli%20VK.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 5.10.2022.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki, Tammi.

Virtanen, P. & Stenvall, J. 2014: Älykäs julkinen organisaatio. Helsinki, Tietosanoma Oy.

Väri, Satu 2015: Turvallisuussuunnittelu ja verkostomainen toiminta. Tampereen Yliopisto. Pro Gradu – tutkielma. Luettavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96817/GRADU-1426779120.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 22.9.2022.

LIITTEET

Liitteet perustuvat Markku Savolaisen materiaaliin, jotka opinnäytetyöntekijä on puhtaaksi kirjoittanut.

LIITE 1.

Istumäen koulun salapoliisikerho

8–10-vuotiaiden tehtävät 14.4.2022

1. Oikean rahan tunnistaminen.
→ katsotaan 10, 20 ja 50 euron seteleitä valoa vasten ja tutkitaan hologrammeja ja muita turvamerkintöjä
2. Miten selvität tilanteesta, jos seuraat henkilöä, joka yllättäen kääntyykin takaisinpäin ja katsoo sinuun. Mitä teet? Kerro viisi mahdollisuutta.
→ Aiemmin on keskusteltu siitä, mitä pitää tehdä, jos joku seuraa kotimatalla.
3. Tunnista kenen sormenjälkiä kykenet löytämään peilistä.
→ Peiliin on painettu useamman henkilön sormenjälkiä, myös Savolaisen, jonka sormenjälki annetaan lapsille paperilla ja heidän tulee etsiä samanlaiset jäljet peilin pinnalta.
4. Harjoittele selfien ottamista takana olevasta henkilöstä. Harjoituksessa kysyttävä ensin lupa kuvattavalta.
5. Yksi kerrallaan tullaan huoneeseen, jonka pöydällä on pelikortteja 5 kappaletta. Katsotaan kortteja, poistutaan huoneeseen ja palataan sinne takaisin noin 2 min kuluttua
→ Harjoitellaan havainnointia ja muistamista.
6. Palapelikilpailu kahden joukkueen välillä.
→ Täyteohjelma tarvittaessa. Palapelin kokoamisessa samaa kuin rikotussa ikkunassa, pitää pysyä päättämään mikä pala kuuluu mihinkin.
7. Kotitehtävänä: Sukututkimus

Kysymyksiä jokamiehen oikeuksista ja RL 24 luvusta.

1. Mitä näistä EI SAA kerätä ilman maanomistajan lupaa

- a) sammalta
- b) luonnonvaraisia kukkia
- c) hämähäkkejä

2. Tulen sytyttäminen ei kuulu jokamiehen oikeuksiin, vaan siihen tarvitaan maanomistajan lupa. Jos sytytät tulen, tulesta ja sen sammuttamisesta vastaa aina:

- a) palokunta
- b) sinä itse
- c) maanomistaja

3. Mikä seuraavista väittämistä on OIKEIN

- a) uiminen on sallittua vain kunnan osoittamalla yleisellä uimarannalla
- b) uiminen on sallittua vain kunnan yleisellä uimarannalla ja omalla mökkirannalla
- c) vesistöissä saa pääsääntöisesti uida vapaasti

4. Olet talon pihamaalla ja Liisa vilkuttaa sinulle kotinsa ikkunasta. Saatko ottaa hänestä kännykällä kuvan ilman hänen lupaansa?

- a) saan
- b) en saa

5. Jokamiehen oikeudella EI SAA liikkua:

- a) yksityisellä hiekkatiellä
- b) metsässä, joka on Natura-aluetta
- c) moottoritillä

Kysymyksiä jokamiehenoikeuksista ja RL 24 luvusta. Oikeat vastaukset:

Kysymys 1.

- a. Sammalta ja jäkälää ei saa kerätä ilman maanomistajan suostumusta. Sen sijaan kuivia risuja, maahan pudonneita käpyjä tai pähkinöitä sekä luonnonvaraisia marjoja, sieniä ja kukkia saa kerätä (Rikoslaki 28:14).

Kysymys 2.

- b. Tulen sytyttämisen seurauksista vastaa aina tulen sytyttäjä. Metsäpalovaroituksen aikana tulta ei saa sytyttää edes maanomistaja.

Kysymys 3.

- c. Uiminen on jokamiehenoikeutta ja vesistöissä voi uida vapaasti missä haluaa eräitä harvinaisia poikkeuksia lukuun ottamatta (esim. voimalaitokset) (Vesilaki.)

Kysymys 4.

- b. Kotirauhan suojaamalla alueella olevien ihmisten kuvaaminen tai katselu esimerkiksi kiikareilla voivat olla salakatselua ja siten kiellettyä (Rikoslaki 24:6.)

Kysymys 5.

Tieliikennelaki kieltää kävelyn ja pyöräilyn moottoritiellä. Sen sijaan yksityisteillä saa liikkua jokamiehenoikeudella lihasvoimin, ihan samoin kuin luontoalueillakin. Natura-alue ei lähtökohtaisesti vaikuta jokamiehenoikeuksiin mitenkään. Natura-alueilla voi olla jokamiehenoikeuden käyttörajoituksia vain, jos niillä esiintyy kasveja tai eliöitä, joiden suojelu (luonnonsuojelulaki) vaatii kulkemisen kieltämistä.

Istumäen koulun salapoliisikerho Salapoliisikerhon loppukoe, kevät 2022.

Laatinut: Markku Savolainen

Suorittajan nimi: Hilma Autio

1. Saako naapurin metsätiellä tai peltotiellä ajaa mönkijällä ilman lupaa?
2. Saako Istumäen koulun pihalla ottaa kaverista kuvan salaa?
3. Kalle kuuntelee ja tallentaa kännykkäänsä salaa kahden muun kaverin keskustelun julkisella paikalla. Onko se luvallista?
4. Liisa kertoo koulun pihalla kavereille, että Maija on rakastunut talonmieheen, vaikka se ei ole totta. Maijalle nauretaan ja häntä kiusataan siitä. Syyllistyykö Liisa kunnianloukkaukseen?
5. Jussi laittaa Facebookiin viestin, että Lasse on pissannut housuihinsa, kun hän pelästyi pihalla. Jussi oli vieressä, kun näin oli tapahtunut. Syyllistyikö Jussi yksityiselämää loukkaavan tiedon välittämiseen?
6. Selitä mikä on kotirauhan piiri.
7. Luettele kolmen eri tyyppisimpien sormenjälkien nimet.
8. Arvioi tai mittaa koulun ulko-oven ja lipputangon välinen matka. Mitta on käytettävissä koulun sisällä.
9. Morseta lipuilla sana "koulumatka".
10. Ota henkilöstä passikuva ja tunnistettava video henkilöstä, joka kulkee 50 metrin päässä.
11. Heitä pelastusköysi kolme kertaa 5 metrin päässä olevaan maaliin.
12. Seuraa salaa kohdehenkilöä 15 minuuttia ja tee siitä kirjallinen raportti